

# Hádecký žleb a Ochozská jeskyně v historických pracích prof. Richarda Tramplerera.

(Publikováno v letech 1894 – 1897) (ročenka SE-3 04/2019 č.11)

Překlad : **MUDr Jiří Urban**

První historická práce, kterou Vám zde předkládáme, práce, popisující údolí Hádeckého žlebu je práce profesora Richarda Tramplerera z devadesátých let 19. století. Přeložil nám ji náš spolupracovník (dnes již zemřelý) MUDr Jiří Urban a s jeho souhlasem tato práce vyšla v naší Edici SE – 3 v ročence č. 2/2010, v Tématickém okruhu č. 4. V tomto Tématickém okruhu je popisována činnost německých jeskyňářů v 19. století.

Ve stejné ročence vyšla také v překladu MUDr Urbana Tramplerova práce, popisující vznik a objev Ochozské jeskyně.

Překlad MUDr. Urbana :

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP Nov. - 226.502]

Oesterreichische Touristen-Zeitung  
Ročník XIV., 1894, číslo 10, strana 111-113  
Ročník XIV., 1894, číslo 12, strana 129-132  
Ročník XIV., 1894, číslo 13, strana 141-143  
Ročník XIV., 1894, číslo 14, strana 156-157.

Název originálu : Das Hadeker Thal in der „Mährischen Schweiz“

**Prof. Richard Trampler**  
Víděň

## Hádecké údolí v „Moravském Švýcarsku“.

Hlavní město Moravy se může právem honosit nádherným okolím. Stále zelený věnec výšin bohatých na lesy v lidové mluvě nazývaný „Moravské Švýcarsko“, vroubí na severu „rakouský Manchester“ strmících továrních komínů.

Z kopců není sice Babí lom, vystupující ke 563 m nejvyšší, ale pro svou exponovanou polohu nejrozsáhleji viditelný kulminační bod, který ovládá daleko se táhnoucí

rovinu jižně od soutoku Svratky a Svitavy, v níž je vsazeno Brno. Viděno odtud, jeví se Babí lom jako impozantní kulatý vrchol hory, zatímco ve skutečnosti tvoří 2 km dlouhý zcela jiho-severně se táhnoucí hřeben, jehož jižnější část obrácená k moravskému hlavnímu městu vlastním Babím lomem je pouze 528 m vysoká. Daleko vyšší je triangulační bod Mucky (zkomoleno ze slovanského „u boží muky“ = zur Martersäule) , severovýchodně od vesnice

Šošůvka nad Sloupem, který musí být označen jako kulminační bod Moravského Švýcarska, neboť vystupuje až do 613,1 m.\*) O něco nižší, ale pořád ještě vyšší než Babí lom je Podvrší, nazývaný snad také „malý Babí lom“ , který se zvedá napravo od vozové cesty z Obůrky (Těchov) do Veselice, do 588,9 m. Z tohoto vrcholku se potěšíme přímo velkolepým, pouze málo lidem známým rozhledem od Pálavských vrchů až k výšinám česko-moravské hranice u Moravské Třebové (téměř 100 km).

Avšak nejenom zalesněné kopce vábí pocestného ze shonu a ruchu továrního města do přírody, také nádherná údolí působí na nadšeného přítele přírody obzvláštní přitažlivou silou, tím více, že jsou lehce dosažitelná a bez námahy schůdná. Mezi údolními ležícími západně od Svitavy, která dělí Moravské Švýcarsko na dvě nestejně velké části, a těmi ležícími východně, se uplatňuje znatelný rozdíl. Ta prvnější, patřící syenitové oblasti, mají líbezný, půvabný charakter, jsou pravou venkovskou idylou, jako Kateřinské údolí, které ústí na úpatí Nového hradu ; ta východní přínaležejí z největší části oblasti devonského vápence, a upomínají svými příkrými, zčásti holými údolními stěnami poněkud na údolí našich vápencových Alp, tak jako Křtinsko-Josefovské údolí, údolí Punkvy a „Suchý“ žleb.

\*) Podle laskavého sdělení pana kapitána lodních linek a triangulačního ředitele Alexandra rytíře von Kalmára, přednosta astronomicko-geodetické skupiny c.k. vojenského zeměpisného ústavu, byla zjištěna výška kopce Mucky-Berg v roce 1892 jako 613,8 m, takže se tento jeví o 0,7 m vyšší než dříve. V okolí je ale pojmenování Mucky-Berg neznámé, lidová mluva nazývá tento drobě přínaležející kulminační bod Helišova skála a tato měla na staré speciální mapě výšku 608,73 m (321°).

Je to velká a zajisté z žádné strany nepopíraná zásluha sekce „Brno“ rakouského Klubu turistů, že zpřístupnila tyto nádherné kraje značkováním a udržováním cest a zřizováním vyhlídkových rozhleden, obou glorií na Babím lomu, Alexandrovky na Chochole u Adamova a Ripkovy rozhledny na výšině Macochy návštěvě cizinců, a bylo by si jen přátí, aby obyvatelstvo Moravského Švýcarska rozeznalo a hodnotilo tyto chvályhodné úmysly, a nechtělo se jim stavět na odpor zamazáváním značení cest právě na orientačních místech důležitých pro pocestného a vandalským ničením půvabných rozhleden.

Při vřelé péči jmenované sekce o zpřístupnění krás přírody v okolí Brna se jeví takřka nápadné, že jedno z nejnádhernějších údolí v největší blízkosti hlavního města je opomíjeno. Toto macešské jednání je o to nepochopitelnější, že toto údolí, Hádecké, skrývá jeden z nejkrásnějších klenotů Moravského Švýcarska, Ochozskou jeskyni, kterou proslulý jeskynní badatel krasu, dr. Adolf Schmidl, označil za nejkrásnější jeskyni Moravy. Pro pocestné, pro něž je horolezectví nepohodlné, a kteří chtějí strávit jeden den daleko od lidského hemžení města ve volné Boží přírodě, je Hádecké údolí vítaným místem pobytu. Nevede jím žádná vozová silnice, jenom ubohá škrapová cesta, která je lépe schůdná než sjízdná ; nic neruší svatý klid přírody, ani milé bubláni potůčku, neboť tento si v létě vymyl koryto většinou v podzemních, dosud žádnému lidskému oku nezpřístupněných prostorách. Žádný lidský hlas nepřerušuje pokojné ticho, které pocestného obklopuje ; neboť nikoho nepotká, a stojí zde bezradně, když jde o to, aby se orientoval – Bohem zapomenutá krajina toto nádherné, tak málo oceňované údolí ! Je proto téměř příkazem povinnosti obrátit pozornost k této terra incognita [ latinsky : nepoznaná země – pozn.překl.]. Snad se podaří těmto řádkům zpřístupnit také tuto část Moravského Švýcarska turistickému ruchu.

Výchozím místem nebo lépe řečeno „stanicí“ pro návštěvu Hádeckého údolí je farní ves Ochoz, bezvýznamné místo, jehož západní řada domů souvisí s výše položenou Ubcí, přes kterou vede silnice z Brna do Křtin. U obecního hostinského Josefa Votruby najdou dvě osoby nocleh, a také stravování je – jinak v Moravském Švýcarsku velice bolavý bod – dobré. Zamýšlí-li výlet do Hádeckého údolí větší společnost, doporučuje se oznámit návštěvu hostinskému dopředu, jako se vůbec, zejména v pracovní dny, jeví vhodné dokonce i pro jednotlivé osoby hostinské např. ve Skalním mlýně, ve Sloupě a především v Jedovnicích, vyrozumět o své návštěvě, abychom se nedostali do nebezpečí, že budeme nakrmeni něčím nepoživatelným, nebo, což se také stává – ničím.

Z cest, jimiž se dostaneme do Ochoze, budiž pohovořeno o třech, které vedou z Brna, Bílovic a Adamova ke „stanicí“ Hádeckého údolí. Bohužel jsou všechny tři pro turisty, kteří si nechtějí posloužit vozem, ne právě lákavé. Snad se podaří jinak tak čilé sekci „Brno“ najít pro pocestné a vyznačit krásné lesní cesty; získala by si tím o Moravské Švýcarsko ještě větší zásluhy, než si doposud získala.

Cizinec, který se chce pustit cestou z Brna do Ochoze, udělá dobře, když si hned u nádraží v Brně nechá ukázat Křenovou, ulici, která vede do Juliánova, malé, východně od Brna položené vesnice, kterou lze nazvat předměstím Brna. Křenová začíná za prvním drážním viaduktem státní dráhy a vede asi půl hodiny v přímém východním směru až k mostu, který vede přes zde regulovanou Svitavu. Před mostem stojí „Tražový úřad“ a před ním se v malé zahradě zvedá jedna z pamětihodností Brna, v gotickém slohu ve XIV. století zbudovaný Zderadův sloup, který podle pověsti nechal zříditi král Vratislav v roce 1090 svému zavražděnému vojevůdci Zderadovi ze Švábenice. Svitava zde tvoří jazykovou hranici; neboť na druhé straně řeky jsou pouliční tabule, štíty a hovorový jazyk již české. Za mostem se ulice dělí: pocestný si vybere doleva odbočující vozovou cestu, zatímco krásná ulice napravo vede přes Bedřichovice [německy: Bellowitz] do Slavkova, známého místa bitvy tří císařů. Dlouhá řada domů, do které vstupujeme, je „Táborská třída“, vytváří část (Na Táborské) severně od ní ležící velké vesnice Židenice [německy: Schimitz] a končí novou krásnou kaplí a křížem. Na její druhé straně (vlevo) začíná Juliánov [německy: Julienfeld], který se sestává z téměř půl hodiny dlouhé ulice. Na její druhé straně se jde mezi Židenickou horou a Černovickým kopcem (na mapě Nová hora) mírně vzhůru k hostinci, nazývanému „Malá Klajdovka“. Zde se ulice opět rozvětluje; v přímém směru vede do každému Brňanovi známého tržiště Líšně, jehož obyvatelky, „Líšňačky“ jako trhovkyně a podomní prodavačky zásobují obrovské břicho hlavního města drůbeží, vejci, ovocem atd. Pocestný si vybere ulici, která odbočuje doleva, a nyní dále stoupá vzhůru, kolem „Růženina dvora“ (na mapě poplužní dvůr Mordovna) - v létě kolem poledne žádná příjemná procházková cesta. Odpočinek poskytne hostinec Velká Klajdovka, ležící na stráni z Brna odevšad viditelného kopce Hády (vlastně „na hadech“ = kopec hadů), který již dosahuje střední výšky brněnské jeskynní náhorní roviny (422,7 m). Samotná Klajdovka (vzdálená 5,4 km nebo 1 1/2 hodiny od Brna) leží 377,8 m vysoko a poskytuje kvůli své exponované poloze nádherný rozhled, který nás bohatě odškodní za výstup v žáru denní hvězdy. Před našima očima se odvíjí nádherné panorama: od Obřan, kde Svitava vystupuje z divoké romantické údolní rokle, až k dolnorakouské hranici k vápencové skále Pálavských kopců s pověstmi proslulým Dívčím hrádkem. Pod námi se rozprostírá moře domů moravského hlavního města, a dostáváme představu, že zde bydlí pohromadě téměř 100.000 lidí. Zřetelně vystupují kostely se svými věžemi, tak do jehlové špičky vybíhající věž kostela sv. Jakuba a katedrála na Petrově bez věží, kterou ještě převyšuje Špilberk se svými kdysi obávanými kasematami.

Z Klajdovky se dostaneme za 1 1/2 hodiny k mírně vysoké a 490 m dlouhé, malebně krásné skalní partii, která se již sestává z vápence, která krajinně propůjčuje zvláštní

krajinný půvab. Zde lze studovat v malém zvláštnosti devonského útvaru, který bude později vyžadovat ve velkém náš celý zájem. Skálou prostupují četné trhliny, z nichž jedna se rozšiřuje v malou jeskyni, kterou lidová mluva nazývá Šumberova díra. \*) Poněvadž její návštěva oproti nádherným jeskyním neskýtá žádný zvláštní půvab, lze její návštěvu doporučit jenom těm turistům, kteří nemusí skrblit časem.

Za Klajdovkou vstupujeme bezprostředně za myslivnou po pěšině do vroucně vytouženého lesa, jehož příjemný chládek a aromatický vzduch nám udělá dvojnásobně dobře po předcházejícím pochodu po prašné stále vzhůru vedoucí silnici. Po asi půl hodině vyjdeme opět na silnici a zpozorujeme (napravo od ní) na divoce rozeklané, modrošedé skále, že se již nacházíme v brněnském jeskynním území, uprostřed devonského vápence. Tuto oblast nazývá lid „Kopaniny“, asi proto, že se zde odedávna dobývá dobrý silniční štěrk. Také odtud je nádherný rozhled, zejména na jih přes Líšeň ke Slatinským kopcům, z nichž vystupují v geologickém ohledu zajímavé jurské ostrovy Nová hora, Stránská skála a zejména Švédské šance, které se viděny odtud velice málo vyjímají. Stojíme na místě, kam sem od Líšně vede vzhůru (418 m) dobrá vozová cesta. Nyní jdeme neustále v lese ještě vzhůru, dokud se uprostřed lesa nedostaneme do výšky 447 m. O několik kroků dále zpozorujeme, že půda dostává červenou barvu, která nás živě upomíná na tak zvaný Červený kopec u Brna, který na cestě do „Pisárek“ dokonce i laikovi padne do očí pro svou intenzivně červenou barvu. Po několika minutách stojíme před Boží mukou a kilometrovník nám říká, že jsme se vzdálili od hlavního města 11 km. Brzy upoutá naši pozornost kuželovitý kopec, Chochola, který vyčnívá před námi z terénu jako vápencová skála z červeného pískovce svým kuželovitě tvarovaným tělesem až do 422 m. Ve vzdálenosti 40 m odbočuje doprava polní cesta k Bělskému mlýnu, ležícímu v zelené lučině v údolní kotlině, avšak my kráčíme v temném stínu lesa dále a jsme rádi, že cesta vede dolů. Les prořídne a před námi leží na severu a východě zalesněnými výšinami ověšený cíl naší pěší chůze, dvojvesnice Ubce-Ochoz. \*)

\*) Kdo chce jít na Klajdovku z Obřan, první zastávky státní dráhy (od Brna), pustí se od stanice pěší lávkou, která jej kolem maloměřické vápenky dovede příkře nahoru přímo k Šumberově díře, ke které se dostane na pravé straně.

Při opuštění lesa přijdeme opět na silnici, po které jdeme ale jenom krátký úsek, neboť doleva odbočuje pěšina, která vede opět na silnici kolem vyhořelého větrného mlýna směrem dolů. Od železného kříže (chybí na mapě !) vede vozová cesta (napravo) přímo do vesnice Ochoz, zatímco silnice přes Ubce jde do Křtin. Za 3 hodiny lze po této cestě, polovinu z toho v krásném lese, pohodlně dojet z Brna do Ochoze.

O mnoho kratší, ale o něco nepříjemnější, je cesta z Bílovic do Ochoze, a právě tato by mohla být pro výlet do Hádeckého údolí tou nejpohodlnější, kdyby byla bývala zbudována na levé straně Řícmanického údolí středem lesa. Na „zastávku“ Bílovice se dostaneme z Brna za asi 1 hodiny státní drahou. Místo, ačkoliv nedaleko města, leží již uprostřed Moravského Švýcarska, nabízí tím veškeré pohodlí pěkného letního pobytu ; proto se stalo v novější době velmi oblíbeným letoviskem Brňanů, jak dosvědčují rok od roku nově vznikající malé, venkovské domky, uvažované pouze pro jednu rodinu na letní pobyt. Poté, co jsme od „zastávky“ sešli na pravý břeh Svitavy, překročíme řeku a putujeme po dobře udržované silnici, táhnoucí se souběžně s řekou, až ke komplexu domů, který patří k Bílovicím. Samotná obec leží na druhé straně Svitavy na pravém břehu. Od velkého mlýna jdeme podle turistického značení cest (červená) zhotoveného Klubem turistů, jdeme po té, která by nás po dvou hodinách dovedla přes kopec zvaný Baba [německy : „Grossmutter“] do Křtin ; naše cesta ale odbočuje, poté, co vystoupíme na návrší, u kříže do prava a vede zase do údolí, takže se udiveně ptáme, pro jsme se nepustili hned údolní cestou. Putujeme nyní kupředu na dně údolí, napravo doprovázeni bublajícím potůčkem, který si razí cestu mezi bujnými poli a nádhernými lučinami až k vesnici Řícmanice. Zde začíná již dva roky dohotovená silnice do

Kanic, po níž čile kráčíme dále, těsně vedle voňavých lučin. Roztomilá denní hvězda to myslí předobře s pocestným, jemuž se řine pot z čela. Toužebně se dívá na protilehlý údolní svah, který je až k úpatí porostlý krásným hustým jehličnatým lesem.

Mimoděk doléhá na rty otázka : „Proč nevede cesta po druhé straně údolí ?“ A vykoupáný v potu nechá pocestný vyjít najevo přání, aby jinak tak obětavá sekce „Brno“ rakouského Klubu turistů nebo Okrášlovací spolek v Bílovicích měly slitování s poutníkem vyčerpaným paprsky horkého dolů na zem svítícího slunce a upravily pěší cestu na levé straně krásného údolí. Nová silnice brzy zahýbá doleva a vede vzhůru do Kanic; my ale jdeme po úzké stezce v údolní dolině a nad téměř holým návrším, jehož písčité břídlíkatá hornina dává tušit spodní vrstvu devonského útvaru, spatříme domy Ochoze-Ubce, konečného bodu našeho téměř dvouhodinového pochodu.

Turisté, kteří jsou ve šťastné situaci, že mohou pro výlet využít dvou dní, mohou s návštěvou Hádeckého údolí spojit návštěvu Křtinsko-Josefovského údolí. Toto poslední je jedním z nejkrásnějších v brněnské jeskynní oblasti, jeho výchozím bodem je železniční stanice Adamov, perla Moravského Švýcarska. Krásné, většinou slohově správně postavené vily dávají vesnici, položené v idylicky krásné údolní kotlině, jejíž malý, gotický kostel všude vystupuje, vzezření vilového městečka. Překračovalo by rámeček tohoto pojednání, věnovaného Hádeckému údolí, zdůrazňovat krásy a pozoruhodnosti výše jmenovaného údolí ; později by se také proto mohla najít vhodná příležitost.....

Ale již nyní budiž přiznáno, že velké množství přírodních krás je na veřejnosti méně známo a ještě méně ceněno, a že je takřka povinností, zameškané nahradit a údolí zpřístupnit také vzdáleným. Putování Křtinsko-Josefovským údolím se vyrovná procházce v nějakém divokém parku. Při ní je možno navštívit Evinu jeskyni (Jáchymku), jeskyni Býčí skálu, Kostelík a Křtinskou jeskyni (Výпустek). Konečným bodem údolí je malebně krásně položený městys a poutní místo Křtiny s impozantním kupolovým chrámem a rozlehlým zámekem. U S.G. Uhra nalezneme výtečnou kuchyni a ubytování v nově zbudovaném, se vším komfortem vybaveném hotelu, který postačí i dalekosáhlým nárokům.\*)

\*) Pěšinu přes les, porostlý zpočátku buky, později jehličnany, nelze minout. Rozvětňuje se několikrát, což ale nemusí mást ; jenom jednou odbočuje ostře doleva škrapová cesta, která je ale, když udržujeme severovýchodní směr, nesnadno schůdná. Značkování této krásné, stinné pěšiny by bylo velice na místě !

Ze Křtin vede silnice do Ochoze, ovšem většinou krásným lesem, takže také pěší cesta není nepříjemná, zvláště když tuto je možno konat většinou po dobrých pěšinách. Těm, kteří po silnici raději jedou než jdou, dá jmenovaný hostinský k dispozici povoz. Silnice vede přes malý Křtinský potok vzhůru, kolem malých domů zařízených pro letní pobyt, a brzy je pocestný v chladném lese, jímž vede silnice stále vzhůru. Za kilometrovníkem 182 končí les na levé straně, a zde odbočuje pěšina, která vede rovně (vůbec ne nalevo) na návrší a bezprostředně u mariánského sloupu opět ústí na silnici. Tato vede odtud dolů, okolo spolu souvisejících vesnic Březina a Proseč, jejichž domy zůstávají ležet vlevo. Pod oběma místy (za kilometrovníkem 168) odbočuje u malé vápenky (vpravo) opět pěšina, která vede zpočátku po okraji lesa kolem bujných luk a kolem „panské“ vápenky, později středem lesa a opět se spojuje se silnicí. Půjdeme po ní ale jenom krátký úsek ; neboť po několika krocích odbočuje bezprostředně před mostem přes Ochozský potok, v létě většinou suchý (za kilometrovníkem 156) opět pěšina, která nás kolem dvou „panských“ vápenek zpočátku po okraji lesa, potom mezi poli a šťavnatými lučinami za 1 L až 1 " hodiny zavede do Ochoze.

Zde si musíme dopřát pro více jak 4 hodiny trvající pěší cestu nádherným Hádeckým údolím trochu klidu a současně tělesného odpočinku, neboť v něm nelze najít žádný hostinec.

\*) Hotel má 10 hostinských pokojů, avšak sám jeho majitel může ubytovat větší počet hostů v soukromých domech.

Při opouštění obecního hostince se obrátíme napravo ( rovně vede ulice do výše položené Ubce) a procházíme vesnickou ulicí, jejíž domy s pestře pomalovanými plochami zdí, zejména okolo oken a v nich, nám téměř vtíravě poukazují na typ vesnických selských dvorů kolem hlavního města Moravy. Sbor usilovně kejhajících hus a hejno obtloustlých, kolébajících se kachen nás doprovází ostatně opuštěnou řadou domů, a pohledy červenolících dětí, které stojí pod domovními dveřmi a překvapeně se dívají na v Ochozi tak řídkou návštěvu cizinců, provázejí naše kroky. Avšak brzy unikneme venkovské scenerii a ocitneme se na kamenné vozové cestě, která vede vzhůru kolem malé kaple, před níž stará matička vykonává ve stínu dvou mohutných lip tichou modlitbu. U kamenného kříže jsme se dostali do výšky (393 m) a nabízí se nám půvabný pohled. Před námi leží jedna z líbezných údolních kotlin, s jakými se pravidelně setkáváme před vchodem do údolí bohatých na jeskyně v devonském vápenci. Vlevo, podél ubohé vozové cesty, zpozorujeme několik primitivně zařízených vápenek, jejichž čadící kouř není s to zakalit čistou atmosféru ; nad nimi leží chaotická spleť větších a menších vápencových balvanů, které pecím dodávají materiál k pálení, před nimi hranice dříví, nutného topiva. Odkryté stěny pod lesem jsou výsledkem lomů na vápenec. Hluboká černá modř devonského vápence, protkaná bílými žlutými nebo červenými žilami křemene, zaplavená tmavou zelení jehličnatých stromů na výšině podává zcela zvláštní barevný obraz. Napravo od vozové cesty se táhne podél okraje lesa úzký pruh polí, z nichž téměř každé vykazuje kulatou, trávou a nízkým houštím porostlou prohlubeň. Máme zde několik závrteků [německy : Erdtrichter], tak často se vyskytujících v křídovém vápenci krasu („závrtky“ je nazývá slovanský obyvatel brněnského jeskynního území) neboli dolin. \*)

Na dně údolí před námi se rozprostírá šťavnatá lučina, která se jeví uzavřena nalevo a v pozadí hustě zalesněnými kopci. V popředí planiny se vynořují tři obílené malé domy, které se zřetelně zvedají ze zelené pastviny a propůjčují krajinné idyle nádhernou dekoraci.

U svrchu zmíněného kříže odbočuje doprava zřetelně rozeznatelná stezka pro pěší, která nás napříč přes pole přivede brzy na okraj stín skýtajícího lesa, podél něhož kráčíme dolů. Když se dostaneme na úpatí stráně, musíme se ale (nalevo) obrátit k půvabným malým domům, přejít silnici a zajít do domu položeného vlevo od silnice, obklopeného předzahrádkou. Je to myslivna Hádek, jejíž obyvatel vlastní klíč k Ochozské jeskyni, bez nějž je návštěva této perly brněnského jeskynního světa nemožná. Jestliže jsme si s sebou vzali průvodce z Ochoze, vydá tomuto klíč, v případě, že se vykáže svíčkami k osvětlení ; neboť do jeskyně lze vstoupit pouze s osvětlením svíčkami – velice moudré opatření, které má zabránit tomu, aby tak nebyly začerněny od sazí a kouře skutečně jedinečně krásné sintrové útvary, jako v ostatních jeskyních Moravského Švýcarska zpřístupněných již po staletí návštěvě, s výjimkou Sloupské krápníkové jeskyně a teprve před čtyřmi léty [to znamená roku 1890 – pozn.překl] zpřístupněné Šošůvecké jeskyně. Avšak je zbytečné brát s sebou nějakého průvodce z Ochoze, hádecký myslivec sám je nejlepším průvodcem v celé oblasti, kterou zamýšlíme prochodit.

Několik kroků pod myslivnou překročíme po dřevěné lávce čirý potůček, Hádecký potok, jak je v celém kraji nazýván, nebo potok Říčka, jak jej ne zcela správně označuje nová speciální mapa, ve vrcholném létě a dokonce po silných lijácích malá,

nezřetelná voda – stín bývalé velikosti. Před mnoha tisíci lety to musel být mohutný proud, který byl v stavu vymlet tuto údolní kotlinu a celé Hádecké údolí. V oněch dávno uplynulých dobách vytvářela Hádecká kotlina pravděpodobně nějaké velké jezero, které si pozvolna zjednávalo průlom dnešním údolím. Hádecký potok vděčí svému vzniku několika pramenným potůčkům. Hlavní pramen stejného jména pramení na severovýchodě pod myslivnou, téměř uprostřed mezi vesnicí Bukovinka a tržištěm Račice. Druhý nejdůležitější pramenný potůček přichází přímo od severu, od poplužního dvora Nové dvory, a spojuje se s Hádeckým potokem bezprostředně před lávkou, kterou jsme překročili. Na druhé straně od ní stojí nuzný dům myslivce, nalevo od něj velká, na trávu bohatá ovocná zahrada, v níž se nachází studna, která dodává mléčnou vodu. Rozpakujeme se, abychom přinesli sklenici této vody k ústům, ale obstarožní zdvihadlo nás ujišťuje, že to není nápoj z „Lethe“, pročež se rozhodneme ukojit naši palčivou žízeň.

---

\*) V okolí Ochoze, Babic a Křtin je slovanský výraz „závrtek“ neznámý ; tamní slovanské obyvatelstvo nazývá nálevkovitou prohlubeň „zmola“. Toto ve slovanské spisovné řeči nepoužívané slovo znamená v němčině „jáma“, a snad je identické se „zmoka“ = příkop nebo „zmolina“ = rokle.

Od myslivny kráčíme údolím dolů (jihozápadně) a stojíme na okraji hustého lesa, na vozové cestě, po níž jsou s to projet jen dobře stavěné venkovské bryčky. Již z daleka vidíme malý rybník a za ním selský dvůr, a brzy stojíme před Hádeckým mlýnem, který se malebně krásně zdvihá se svými obilnými zdmi z tmavé zeleně lesa, která selský dvůr ze všech stran obklopuje, z nazelenalé vodní hladiny v popředí. Jdeme po ubohé vozové cestě, zatímco potůček zůstává napravo od nás, asi 600 kroků daleko. K našemu nemalému úžasu slyšíme, čím dále kráčíme, milé bublání vody, a konečně zcela oněmí. Přistupujeme blíže, a udiveni vidíme, že potok před našima očima na pravém břehu pod mohutnou borovicí, mezi jejími zčásti obnaženými kořeny, mizí. Stojíme před jedním z oněch míst v údolích devonského vápence v Moravském Švýcarsku, které tamní Slovan nazývá „propadání“, což, přeloženo do němčiny, znamená přibližně „zmizení“ (vlastně „ztráta“ nebo „ztracení“) \*). Přistoupíme-li blíže, uslyšíme podivný, ne snadno definovatelný šum. Domníváme se, že z velké dálky slyšíme železniční vlak nebo vícero francouzských mlýnských pochodů. Akustické jevy tohoto druhu nejsou v brněnském jeskynním území a zejména v Hádeckém údolí řídké.

Jdeme-li asi o 100 kroků dále, zpozorujeme těsně u cesty (napravo) na levém břehu potoka, vodní nádrž uzavřenou vápencovými balvany, jílem a humusem, která se však objevuje naplněná jenom za vysokého vodního stavu. Je-li to ten případ, tak slyšíme také zde podivný šum, který lze srovnávat s temným mručením. Stojíme před druhým „propadáním“ . V normálních letech zde přestává otevřené koryto potoka, jenom jeho valouny, mezi nimiž se tu a tam opatrně odvažuje vyčnívat stéblo trávy nebo jiná rostlinka, nám prozrazují, že v určitých dobách nepostrádá také tato část opuštěného údolí oživujícího elementu. Ale po tání sněhu a po trvalých lijácích ustupuje dokonce i za vrcholného léta pochmurné mlčení, do něž je jinak nádherná krajina zahalena. Mohutný potok potom válí své žlutošedé vodní masy úzkým korytem a na mnohých místech není lehké dostat se přes divokou horskou vodu. V takových časech se Hádecké údolí nenavštěvuje, protože, jak hned uvidíme, nelze jít do Ochozské jeskyně, která přece tvoří hlavní půvab tak zřídka procházeného údolí. Vozová cesta přeskakuje suché koryto potoka, a hned poté stojíme před jinou přírodní pozoruhodností, před „Netopýrkou“ neboli netopýří jeskyní \*\*), která leží asi 7 m nad údolním dnem v pravém údolním svahu porostlém stromy a křovím. Nízký, ale široký otvor nám dovoluje uvidět nepatrnou dutinu ve vápencové skále, jaké se v brněnském devonském vápenci často vidí, takže se zklamání ptáme, proč jsme asi vylézali po svahu nahoru. A přece máme před sebou

rozlehlou jeskyni, o kterou má speleolog velký zájem proto, protože se v ní nachází propast, která ovšem není tak hluboká, \_\_\_\_\_

\*) Propadání je identické s francouzským la perte, např. la perte du Rhone = propadání Rhony, při průlomu proudu přes francouzského Juru.

\*\*) Slovanská lidová mluva ji nazývá „Netopejří (skála)“, spisovná řeč „Netopýrka“ (netopýr = německy Fledermaus). Označení „Vlčí jeskyně“ (= německy : Wolfshöhle) není lidové, protože slovanské obyvatelstvo tamní oblasti nikdy nepoužívá slova jeskyně = německy : „Höhle“, nýbrž označuje velkou jeskyni slovem skála = německy : „Felsen“, malou slovem díra = německy : „Loch“. Pravděpodobně vděčí jeskyně označení „Vlčí jeskyně“ v literatuře té okolnosti, že známý přírodovědec prof. Kolenati našel v jeskyni vlčí lebku. Tu a tam se jeskyně také nazývá „Pod svatými schody“ (německy : „Unter der heiligen Stiege“), podle skalnatého svahu, pod nímž jeskyně leží.

jako na příklad ta ve staré Sloupské jeskyni nebo v Křtinské jeskyni (Výpustek). Lidé z okolí ji považují za bezednou, a podávají zprávu o tom, že se jeden horník nechal spustit na laně 80 – 100 m hluboko, ale opět se nechal vytáhnout, protože jeho světlo hrozilo, že mu zhasne. Že zde máme co činit s jednou z mnoha dobrodružných pověstí, kolujících v lidové mluvě, je na snadě, a skutečně byla tato propast v roce 1880 dvakrát prozkoumána a její hloubka změřena. Dne 14. srpna podnikl smělý speleolog Florián Koudelka a koncem října téhož roku nějaký lesní adjunkt expedici do propasti považované za bezednou. Ten poslednější shledal hloubku 70 m, ve skutečnosti ale obnáší jenom 14 m. Zřetelně slyšíme v hloubce šplouchání nějaké vody, což je samozřejmě pod zemí tekoucí Hádecký potok.

Takové expedice nejsou bez nebezpečí a mohou být podniknuty pouze s lany, žebříky a spolehlivými průvodci. Obyčejným turistům stačí, když vstoupí do velké síně, kterou skrývá vnitřek jeskyně. Asi 7 m dlouhou, 5 m širokou a velice nízkou chodbou, která je na konci stěží 1 m vysoká, vstoupíme, samozřejmě s osvětlením svíčkami, do podélné, ale úzké prostory impozantní výšky (10-12 m) , kterou by bylo možno srovnávat se střední lodí nějakého kostela. Strop je mnohonásobně prostoupen děrami (slovansky : komíny), které poněvadž jsou zpravidla potaženy oslnivě bílým nebo nažloutlým sintrem, ukazují při magnéziovém osvětlení pozorovateli nádherný obraz. Jinak je síň holá, jenom na jižní stěně objevíme jeden ze sintrových útvarů, v brněnských jeskyních častých, který by mohl

být pro svou velkou podobnost s nějakým vodopádem nazýván „kaskáda“. Při magnéziovém osvětlení poskytuje nádherné světelné efekty, neboť ty červené a žluté pruhy, které tento útvar prostupují, nechávají tím zřetelněji vyniknout oslnivé bělosti. Půda má ještě z největší části svůj původní stav. Obrovské vápencové balvany, které se buď zřítily ze stropu nebo se dostaly dovnitř komíny, ji pokrývají v chaotickém nepořádku. Mezi troskami vápence leží tak zvaný „jeskynní jíl“, který obsahuje

množství kostí dávno vyhynulých zvířat. Avšak několik rozrytých míst nás poučí, že také zde byli činní kopáči kostí a „sběratelé“, aby vyzvedli z tmavého klína země pozůstatky zvířeny, která před mnoha tisíciletími obývala pláně moravského Švýcarska.



Na konci síně si ve výši povšimneme temné chodby. Není právě lákavá, ale přece stojí za námahu, se do ní dostat, což ostatně při jisté zručnosti není obtížné. Nacházíme se na nějakém výstupku.

Já jej nazývám „Kazatelna“, protože z ní si užijeme jako v nějakém kostele celkového rozhledu po síni, který nám bohatě odmění námahu vystoupit na kazatelnu, zejména když průvodce zapálí uprostřed síně magnéziový pásek. Za Kazatelnou je konec jeskyně, která, jak často v brněnských jeskyních, přechází v komín, jehož stěny jsou ozdobeny krásnými krápníky. Mezitím se zvláštní pištění, které jsme vnímali při vstupu do síně, stane stále častěji slyšitelným, a tu a tam vidíme kolem našich hlav lézat něco strašidelného. Jsou to netopýři, zejména malý druh vrápence (*Rhinolopus hipposideros*), který zde na stropě a na stěnách prospává zimu a den, visíc nožkami na nějakém skalním výstupku, obrací své vyzábělé tělo dolů, takže při chůzi podél boční stěny síně téměř narážíme na jejich hlavy. Tomuto velkému množství zde žijících letounů vděčí jeskyně za své lidové pojmenování. Po delším deštivém počasí se nedoporučuje jeskyni navštívit, poněvadž vlhkost půdy a skály znepříjemňuje pronikání kupředu v nízké chodbě.

Vrátíme se nazpět k vozové cestě, která se táhne souběžně se suchým korytem potoka. Po sotva dvou stech krocích, které jsme ušli dále pod mohutným baldachýnem krásného, bujného lesa, zpozorujeme, že vlevo ústí do Hádeckého potoka jiné suché koryto potoka.

Jedině po velmi rychle nastoupivším tání sněhu po průtržích mračen teče přes bílé kamenné valouny špinavě žlutá voda : Hostěnický potok, snad nejzajímavější voda v brněnském jeskynním území. Poté, co jsme překročili potoční valouny, se obrátíme vlevo a po asi 50 krocích se nacházíme před půvabným skalním výklenkem, který bezděčně vyzývá pocestného ke klidu. Ve vrcholném létě zde panuje osvěžující chlad, neboť šedé skalní hmoty jsou hustě posázeny mohutnými listnatými a jehličnatými stromy a křovím, a slavnostní ticho, jen tu a tam přerušované veselým cvrlikáním nějakého našeho milého pěvce nebo chraptivým krákoráním nějakého havrana. Lavice uspořádaná z kamenů obalených mechem a drny, kterou po pravé straně polokruhovitě lemují skalní stráň, nabízí vítaný odpočinek. Před sebou spatříme rzí silně rozežrané železné mřížové dveře, zasazené do kamenné obruby, která tvoří uzávěr primitivně postaveného zdiva. Stojíme před perlou Hádeckého údolí, před Ochozskou krápníkovou jeskyní, jejíž samotná návštěva post postačí, abychom putování tímto údolím označili za zdařilé. Nade dveřmi stojí od neobratné ruky pocházející nápis ve slovenské řeči „Ochozská jeskyně“, přece však ji domácí obyvatelstvo nazývá „Bílá skála“. Na jaře, bezprostředně po tání sněhu po dlouho trvajících deštích slyšíme uvnitř jeskyně strašné hučení a burácení, pocházející od vody Hostěnického potoka, který si vymyl trhlinami devonského vápence podzemní koryto a v dosud neprozkoumaných prostorách se spojuje s Hádeckým potokem. V této době nelze Ochozskou jeskyni navštívit ; proto se doporučuje, nechceme-li marně dělat několik hodin dlouhou cestu, optat se bezprostředně před návštěvou u svrchu zmíněného hostinského Josefa Votruby v Ochozi, je-li jeskyně přístupná. Tento se nadto snaží pravidelně na jaře v jedněch brněnských novinách zveřejňovat, kdy mohou návštěvníci vstoupit do těchto nádherných prostor.

Objevení jeskyně spadá teprve do třicátých let našeho [rozuměj : devatenáctého – pozn.překl.] století ; samotný rok nebyl doposud zjištěn. \*) Jejím objevitelem byl ochozský švec jménem Jan Matášek \*\*) jehož osobnost se již stala legendární. Podle zprávy, která poprvé pronikla na veřejnost, byl tento ochozský nebo ubecký švec individuum požívající špatné pověsti, který se bál denního světla a unikal ramenu spravedlnosti útekem „do údolí hlohu“ \*\*\*) a zde trhlinou objevil jeskyni. Podle pozdější verze byl obuvník pomatený a vzal si do hlavy, že najde peklo, jehož vchod, jak se domníval, také našel plazíc se po břiše. Třetí varianta dělá objevitelem chudého, na mizinu přišedšího ševce, který, bez přístřeší, našel ve jmenované skalní trhlině místo pro odpočinek, z nějž jednou se svíčkou pronikl kupředu a objevil nádherné jeskynní prostory.

Která z těch tří zpráv je správná, nebylo doposud zjištěno. Tehdejší majitel statku Křtiny, k němuž patří také Ochoz, František Xaver hrabě z Ditrichštejna-Proskau, když obdržel oznámení o zajímavém podzemním chrámu přírody, nechal deset kroků napravo od trhliny použité Matáškem, s velkým nákladem (údajně 5.000 zlatých) vystřílet ze skály

pohodlný příchod, a aby tento klenot ochránil před vandalismem sousedů, kteří, jakmile byl

---

\*) Jako roky objevu jsou uváděny 1830, 1831 a 1838.

\*\*) Dr. Martin Kříž (Der verlässliche Führer in die romantischen Gegenden der devonischen Kalkformation - Spolehlivý průvodce do romantických končin devonského vápencového útvaru, str. 68) jej nazývá Matáček.

\*\*\*) Obyvatelstvo Ochoze nazývá totiž Hádecké údolí v lidové mluvě jednoduše „hloh“ tj. německy „Weissdorn“ (*Crataegus*), pravděpodobně proto, že s tímto keřem se lze v Hádeckém údolí velice často setkat.

vzácný nález znám, brzy provozovali s krásnými krápníky vzletný obchod, uzavřel železnými dveřmi s mříží. Toto preventivní opatření však nezabránilo tamnímu obyvatelstvu, chtivému pohodlného a velmi výnosného vedlejšího zisku, aby zámek u dveří mnohokrát neulomili a neodlamovali stalaktity a stalagmity, které ležely v dosahu jejich rukou. V panenském stavu již tedy jeskyni nenajdeme, ale přesto je možno poskytnout ujištění, že každý návštěvník ji bude opouštět zcela uspokojen.

Poté, co byly úzké chodby zčásti rozšířeny, zčásti zvýšeny, navštívil jeskyni majitel se svou rodinou dne 20.srpna 1840, přičemž 400 lampiček magicky osvětlovalo bizarní útvary vápencového sintru. Zvěst o nově nalezeném klenotu se rozšiřovala do dalekých kruhů, a ředitelství severní dráhy císaře Ferdinanda, jejíž trať Břeclav-Brno byla krátce předtím dána do provozu, shledalo, že je v jeho zájmu obrátit na tuto přírodní zvláštnost obzvláštní pozornost.

Tehdejší ředitel Raphael Foges pověřil inženýra Mayera, aby jeskyni blíže prozkoumal, což se stalo dne 21. srpna 1842. Tento odhadoval délku jeskyně na 1.000°, tato skutečně obnáší asi 500 m a s těmi několika odbočkami asi o 200 m více, takže je zapotřebí něco přes 1 hodiny, abychom ji prošli. Návštěva ale vyžaduje, nechceme-li jít kolem nádherných krás zběžně okolo, nejméně dobu 2 hodin.

I když jenom povrchně vylíčit krásy té jeskyně, není zde při úzce staženém rámci článku na místě; jen zcela všeobecně budiž zmíněno, že Ochozská krápníková jeskyně, pokud se týče zvláštnosti sintrových útvarů, je zde jedinečná, takže známý jeskynní badatel krasu, dr. Adolf Schmidl ji neoprávně mohl označit jako perlu moravských jeskyní. Zvláštní pozornost si zaslouží ty prostory jeskyně, rozšiřující se v síně, které při magnéziovém osvětlení poskytují takřka čarokrásný pohled. Více či méně vyvinutá fantazie návštěvníků přidala různým krápníkovým útvarům různá pojmenování, takže by pro orientaci cizinců bylo bezpodmínečně nutné vytvořit jednotné názvosloví, jak se to už stalo v krasových jeskyních a zčásti ve Sloupské krápníkové jeskyni. \*)

Vysoce uspokojení krásami, které se snažily upoutat naše oko téměř na každém kroku, vracíme se nazpět zase na ubohou škrapovou cestu a jdeme po ní údolím dolů několik stovek kroků až ke stezce, která křížuje vozovou cestu. Doprava vede ta do Ochoze, doleva k vesnici Hostěnice. Jdeme po té poslední, která je tak úzká, že po ní může kráčet jenom jedna osoba. Zpočátku vede mírně vzhůru, avšak brzy jsme v hustém křoví, takže máme svízel s tím, abychom se skrze ně propracovali. Stezka se stává nerovnou a vede přes vyslovený chaos vápencových balvanů všech tvarů a velikostí. Vedle sebe a jedna přes druhou ležící skalní trosky jsou jakoby obroušené, a protože přes neuspořádanou houštinu si najde skromný průchod jenom zřídka hřejivý sluneční paprsek, tak jsou kameny dokonce i za vrcholného léta vždy vlhké, takže vyžaduje obzvláštní zručnost a opatrnost projít zde bez vymknutí údů. Pokud je naše oko schopno proniknout hustým křovím, zpozorujeme, že se nacházíme v příčném údolí Hádeckého údolí. Lidová mluva je nazývá plným právem

---

\*) Nedaleko od Ochozské jeskyně, severním směrem od ní, leží uprostřed lesa, dokonce i domácím méně známá jeskyně „Liščí díra“ = německy Fuchsloch, „Kamenný žlíbek“ = německy Steinschlucht \*) , jak se můžeme dostatečně sami přesvědčit, čím dále pronikáme kupředu. Tudy kdysi protékal Hostěnický potok, než si vymyl devonským vápencem bohatým na pukliny podzemní koryto Ochozskou jeskyní. Ve vzdálenosti asi 70 m od Hádeckého údolí zarazí naše kroky téměř bílý a rovný vápencový balvan, vyčnívající z půdy stezky asi 1 metru, 1 m dlouhý a poloviční šířky. Téměř v jeho středu zpozorujeme 30 cm dlouhou a 20 cm širokou obdélníkovou díru malé hloubky.

Místní obyvatel pozoruje tuto prohlubeň s úzkostlivou bází a pravidelně se pokřikuje, když jde okolo ní. Nazývá tu díru „Čertova šlapka“ (německy „Teufelsfusstritt“)\*\*) , neboť jeho babička mu vyprávěla, že ten „Pánbůh s námi“ , když letěl s mohutnými křídly nad zemí, si odpočal a sem postavil jednu svou nohu. Čertova díra ale není ničím jiným, než jednou z četných prohlubenin, které vznikly v důsledku koroze způsobené srážkovými vodami a které při častých cestách oblastí devonského vápence najdeme všude.

Za Čertovou šlapkou odbočuje doprava stezka, po které ale nepůjdeme ; držíme se rovně a po asi L' hodiny trvajícím obtížném šplhání se dostaneme na mírně stoupající vozovou cestu vroubenou hustým mladým lesem.

Čím dále putujeme, tím je rovnější, a konečně jde nádherným lesem rovně dále, až přijdeme bezprostředně ven. Nacházíme se na Hostěnické náhorní rovině, jejíž nádhernou hájovnu spatřujeme, zatímco vesnice zůstává našim pohledům odňata. Před námi a nalevo od nás kouří dvě vápenky, jejichž majitelé na nás zvědavě upřeně hledí ; neboť sem zabloudí jen zřídka noha cizince. Jenom touha po vědění a nutkání po bádání byly s to nás přimět, abychom pronikli touto „Vlčí roklí“, neboť téměř na každého, kdo uslyšel hučení a burácení vod v Ochozské jeskyni a ví, že pocházejí z Hostěnického potoka, doléhá, aby se dověděl, kde a jak tento opouští denní světlo a padá do hlubin ještě neprozkoumané propasti [v originále : Orkus = podsvětí – pozn.překl.]. Obraz, který se nám zde nabízí, se tak odlišuje od dosud viděné krajinné scenerie, že dokonce i laik nezasvěcený do tajemství geologie ihned pozná, že se nachází v jiném útvaru horniny. Vskutku jsme vstoupili do oblasti drobového pískovce. Devonský vápenec, který propůjčuje tak divoce romantický charakter krajinám Moravského Švýcarska ležícím na levém břehu Svitavy, doprovází po naší pravé straně potok jenom k horním domům Hostěnic, zatímco po levé straně končí v mohutné skalní hmotě u vápenek.

Lidová mluva ji nazývá Trojité skála (německy : „Dreifacher Grenzfelsen“) a hostěničtí vápeníci ji zbavili jejího původního tvaru, neboť tato jim odedávna dodává materiál pro jejich primitivní vápenky. Náš pohled samozřejmě zamíří na malý potok, jehož čirá voda tam pospíchá v mělké údolní kotlině uprostřed pastvin a lučin. Počátek má na severozápadním úbočí zalesněného Kalečnicku (534 m), avšak také severní straně Kněží hory (německy : „Fürsternberg“, 488 m) a jižní svahy Hostěnického lesa mu přivádějí v době tání sněhu a po velkých lijácích své vody. Ale dokonce v této době je ten potok nepatrná voda, která se ztrácí na západním konci dříve zmíněné kotliny v otvoru většinou zaneseném kořeny, kamením a

---

\*) Dr. Martin Kříž, neúnavný speleolog, pojmenoval jako student Kamenný žlíbek „Wilhelmsthal“ (= „Vilémovo údolí“) v upomínku na svého tehdejšího průvodce Viléma Teklého, který mu při průzkumu propadání Hostěnického potoka zachránil život. Toto pojmenování není samozřejmě v lidu známo.

\*\*\*) Nesprávně je také nazývána „Čertův dráp“ (německy „Teufelsklaue“)

bahnem pod skalní partií „Na Gavaní“. Stojíme-li na úpatí horní vápenky a díváme se směrem k západu, máme před sebou krásný krajinný obraz : pod námi čirý potok mezi šťavnatou zelení, vpravo odkryté šedomodré vápencové skály protkané červenými a bílými žilami s kouřícími vápenkami, vlevo bujný tmavě zelený mladý les, před námi červeno-žlutavý sprašový svah odkrytý sesuvem, který se sesouvá naproti bezedné propasti, ve které potok mizí, nad svahem hustý les, v jehož tmavých stínech královna hvězd rozhazuje stříbrně světlé pásy jasu.

Avšak obraťme se k návratu ! Touž cestou, po které jsme přišli, kráčíme zpět a držíme se vpravo. Před „Čertovou šlapkou“ odbočuje doleva málo používaná pěšina, a po ní

půjdeme. Vede opět Kamenným žlíbkem, vzhůru hustým křovím, k dosti příkře spadajícímu svahu Mokerského lesa naproti Hádeckému údolí, který je takovým způsobem proděravěn většími a menšími jeskyněmi, že lidová mluva nazývá tyto skalnaté stráně plným právem Díravica („Proděravělá stěna“ – německy : „Durchlöcherte Wand“). V současné době, kdy je celá stráň hustě porostlá, lze ten charakter opět poznat jenom po dlouhém šplhání kolem dokola ve skalnatém terénu, ale ještě před asi 15 léty nabízela obraz divoce rozeklaného svahu. Po krátkém stoupání stojíme před největší z jeskyní, které bylo v učených kruzích tu a tam přidáno jméno skalní stěny („Díravica“). U Němců se jmenuje, protože leží v Mokerské lesní oblasti, Mokerská jeskyně, a tak ji nazývají také ochozští usedlíci, zatímco jinak je Slované z okolí nazývána Kostelík (německy : „Kleine Kirche“ – „Malý kostel“). Toto poslednější pojmenování má prý údajně od toho, že v ní byly v těžkých válečných časech uschovány kostelní nádoby z okolních vesnic, aby byly ochráněny před rukou nepřítele. Tak se vypráví, že během velké francouzské války zde byly ukryty monstrance a kalichy z pozořického kostela ; skutečností je, že v těchto těžkých dobách majitelé „horního“, „dolního“ a „Bělského mlýna“ sem přinesli do bezpečí veškerý svůj majetek a jmění, dokonce své krávy, aby je nenechali padnout do rukou kořisti dychtivých Francouzů. Také během pruské války v roce 1866 uteklo mnoho obyvatel z okolí do tohoto jistého úkrytu Mokerské jeskyně, aby unikli nepříteli. Ale také nelze pomyslet na žádné bezpečnější útočiště, než na tuto jeskyni, jejíž vchod, podobný portálu, 15 m široký a 4 m vysoký, nyní nelze ze dna údolí pozorovat. Že byla dlouhou dobu lidmi obývána, o tom svědčí lidskou rukou zbudovaná terasa nacházející se před vchodem a násep skalních balvanů, za nímž se obyvatelé jeskyně mohli lehce bránit proti případnému nepřátelskému útoku ze strany údolí. A právě tato okolnost zvyšuje náš zájem o jeskyni bez krápníků. Máme zde co činit s podzemní prostorou, která sloužila po delší dobu troglodytům za obydlí. Ale také v pravěké době, o níž nám žádný spisovatel nepodává zprávu, byl „Kostelík“ obydlím lidí, jak dostatečně dokazují mimořádně hojné nálezy artefaktů, které tam byly před více jak 10 léty vytěženy na povrch. Zásluha objevit tyto cenné poklady, které prehistorikovi nabídly nový a zajímavý materiál k objasnění dávno uplynulých časů, přísluší třem bývalým žákům reálky v Brně (nyní mužům ve váženém postavení), kteří během Velikonočních prázdnin roku 1880 jeskyni navštívili a nazývali ji pro její velkou podobnost s nějakou pekárnou Pekárna (německy : „Backofen“).

Předměty z pravěké doby nalezené po zběžném kopání vzbudily pozornost zainteresovaných kruhů a brzy vznikl ušlechtilý zápas o výsadní právo provádět vykopávky v jeskyni, která leží na pozemkovém majetku brněnské dómské kapituly. Krásná sbírka tam získaných nalezených předmětů se nachází v pravěkém oddělení c.k. Dvorního přírodovědeckého muzea ve Vídni. Snad nejrozsáhlejší vykopávky prováděl v posledních letech neúnavný moravský speleolog dr. Martin Kříž ze Ždánic. Sotva by se mohlo najít místočko, které nebylo prohledáno.

Jenom udivující množství kostí (mamuta, nosorožce, jeskynního medvěda, soba atd.) a vysoce zajímavé artefakty, které byly z Mokerské jeskyně vytěženy, podněcují učence, aby ji navštívili, obyčejnému turistovi nabízí málo pozoruhodného. Jeskyně se sestává z jedné jediné chodby, asi 60 m dlouhé, 15 m široké a průměrně 2 – 3 m vysoké, která přechází v zatarasený komín ; ale hlavní půvab, pro který laik jeskyně navštívuje, bizarní krápníkové útvary, zde není k mání. Ale kdo si chce zjednat jasnou představu o nějaké ledové jeskyni, na příklad o proslulé Dobšinské v Horních Uhrách [dnes : Slovenská republika], ten nechť navštíví „Kostelík“ v zimě bezprostředně před táním sněhu, jako to učinil autor během velice studených a na sníh bohatých Velikonočních svátků roku 1891. Pak může pozorovat a vidět stalaktity a stalagmity, které jsou zčásti mezi sebou spojeny – všechny z průhledného ledu – v hojnosti a

nadbytku, jak proces tvorby, který využívá jenom 3 – 4 měsíce doby, je zcela obdobný onomu procesu u vápencového sintru, který trvá tisíciletí.

Vedle Kostelíku leží v malé (jižní) vzdálenosti nějaká menší jeskyně, nazývaná lidem Malá Díravica (německy : „Kleine Höhle“ na rozdíl od té, o níž jsme právě pojednali), slovanskými speleology Kůlnička (německy : „Kleiner Schopfen“). 6 m vysokým a právě tak širokým vchodem se dostaneme 10 m daleko, téměř právě k úzké (sotva 7 m široké) chodbě, která přibližně stejně tak daleko vede ke konci jeskyně, který rovněž přechází v komín. Nedaleko Kůlničky leží nějaká jeskynní chodba, která se podobá gotické klenbě.

Obrátíme se opět dolů do Hádeckého údolí, pustíme se po cestě, která odbočuje doleva a téměř přímo tam vede. Stojíme tam, kde jsme nastoupili náš pochod do Hostěnic a putujeme údolím dolů – suchý potok zůstává po naší pravici. Po asi 5 minutách jej přejdeme a stojíme po několika krocích před malým potokem s čirou vodou. Udivení se rozhlížíme kolem sebe, neboť přece potok po naší levici je zcela suchý. Odkud ta voda pochází ? Přistupme blíže ! Nacházíme se u krajinářsky velice pěkného bodu Hádeckého údolí, před „výtokem Říčky“. Něco přes 1.500 m protekl Hádecký potok od svého propadání pod Hádeckým mlýnem v podzemních prostorách a spatřuje zde po temném putování, na kterém jej není s to sledovat žádná lidská noha, jako Říčka (německy : Flösschen) opět den , ale nikoliv sluneční svit ; neboť to místo, kde vystupuje z tmavého klína země a slaví své znovuzrození, je tak hustě porostlé stromy a křovím, že jenom zřídka se dotkne svítící paprsek slunce jeho kolébky. Krásnější místočko pro toto by se těžko mohlo někde jinde najít. Dva mohutné buky drží stráž na místě jeho zrození, jeden nořící patu svého kmene do ledově studené vody. Menší stromy a nespočetné křoviny tvoří doprovod obou obrovských stráží a lemují nízkou skalní bránu, z níž Říčka skrze dva otvory, zejména z pravého, vystupuje, pomalu a rozvážlivě, že se sotva zdá, že teče, jako kdyby se obávala nezvyklého denního jasu. Skalní partie je silně rozeklaná ; zpozorujeme 5 m nad výtokem (vpravo) nějaký nízký otvor a (vlevo) vodorovnou štěrbinu. Voda samotná doznala během poměrně krátkého podzemního toku silného ochlazení.

Tak stanovil autor dne 6.srpna 1890 (jednoho z nejteplejších dnů tehdejšího léta) teplotu vody u propadání potoka pod borovicí na 17°R [tj. 21°C – pozn.překl.] (při teplotě vzduchu 21° [tj. 26 °C – pozn.překl.] ) a u výtoku na 8°R [tj. 10°C – pozn.překl.]. Množství vody odtékající u „výtoku“ je samozřejmě v různých ročních dobách různé. V normálních letech může odtékat podle povrchního odhadu průměrně za den 8.000 až 10.000 hektolitrů vody. Zajímavé je, že tato voda podle mnohých pozorování, která autor prováděl, potřebuje 5 – 6 hodin, aby urazila poměrně krátkou podzemní pouť od Hádeckého mlýna až sem. Poněvadž tato vzdálenost přímou čarou obnáší jenom 1.500 m, vyplývá z toho, že voda urazí za minutu jenom 4 m. Již z toho je možno s jistotou usuzovat, že pod skalnatou horou, z níž Říčka vystupuje a kterou sousedé nazývají Lysá hora \*) se musí nacházet velká vodní nádrž. Tento předpoklad ještě posiluje postřeh, že dokonce i v suchých letech, kdy ani Hádecký ani Hostěnický potok nemá vodu, proudí u „výtoku“ ven od pradávna tolik vlhkého prvku, že pod ním ležící tři mlýny nemusí zůstat tíše stát.

Jenom jednou, jak vypráví pověst, voda nepřišla, a mlynáři spěchali znepokojeni k „výtoku“, aby zjistili příčinu této zcela neobvyklé události, a nebyli málo

překvapení, když shledali pravý skalní otvor ucpaný obrovskou rybou. *Relata referro*. Jak jsem to slyšel, tak to předávám dále – pozn.překl.]

Má-li pocestný čas a jistou zručnost, tak zde ještě může pozorovat podívanou zcela zvláštního, snad jedině zde se vyskytujícího akustického jevu. Abychom jej vyvolali, musí se odtékající voda potoka nahromadit až po okraj břehu, tedy asi 10 m vysoko. K tomu potřebný materiál se najde v nejtěsnější blízkosti : kameny v řečišti potoka a mech na ucpání skulin na skalních stěnách.

Jakmile voda před jeskyní ukazuje klidnou hladinu, strhneme kamennou přehradu a voda rychle odtéká. Po asi 1 – 2 minutách slyšíme hlasité “hu!”. Nyní panuje ticho, rušené jenom bublavě rychle odtékajícím potůčkem, ale brzy nato zazní z příšerného skalního otvoru opět dvakrát až třikrát jako znepokojující funění lokomotivy nákladního vlaku dávajícího se do pohybu “pu! hu! hu!” ; opět uplyne přestávka a opět pronikne k našemu uchu funění z nitra země, takže se domníváme, že moderní parní oř, který na svých okřídlených kolech probíhá naší zeměkouli, se musí brzy vynořit z Lysé hory. Voda, která jinak, jako všude v Moravském Švýcarsku a také v krasu, vystupuje v majestátním tichu z klína země, ukazuje přitom zřetelný pohyb vln. Tento vysoce zajímavý jev trvá jenom několik minut, ale lze jej libovolně často opakovat.

Rozloučíme se s krásnou krajinnou idylou. Dvě cesty nás zavedou do Ochoze, do které se po několikahodinovém putování vytouženě toužíme vrátit nazpět. Sledujeme-li vozovou cestu údolím dolů, dostaneme se po asi 60 krocích k místu, kde vpravo vyvěrá několika trhlínami rovněž malé množství vody z úbočí Lysé hory. Kráčíme dále, stále ještě v lese, a po několika minutách přijdeme do údolní kotliny, v Moravském Švýcarsku tak časté, která nás pokud se týče krajinné scenerie, přesune do velehor. Zpočátku podél polí, potom šťavnatou lučinou, která je protkána stromy, nás škrapová cesta zavede rovnou k

“Hornímu mlýnu” \*\*), nádherné budově, téměř zcela zakryté stromy, která propůjčuje romantické krajíně malebnou dekoraci. Jestliže bychom kolem něj procházeli dále, přišli bychom k “Dolnímu mlýnu”, který, ležíc na jižním konci široké kotliny, skýtá velmi pěkný pohled, a po několika krocích roklinou k Bělskému mlýnu, který leží vsazen uprostřed malé údolní kotliny bohaté lučinami. Od tohoto vede vozová cesta, která je vhodnější pro pěší než pro povozy, přímo nahoru na silnici, po níž jsme se od Brna přišli. Nalevo od ní vidíme brzy kuželovitě vystupující kopec Chocholu.

---

\*) Slovanský dialekt tamního obyvatelstva vyslovuje „y“ jako „ej“ ; tudíž říká **lejsá** namísto lysá, **vejchod** namísto východ, **Vejpostek** namísto Výpustek, tudíž také **Bejčí skála** namísto Býčí skála, takže ten poslední způsob psaní je ve slovanské spisovné řeči ten jediný správný. Také zaměňuje většinou „u“ s „o“ a obráceně, tak **Vejpostek** namísto Výpustek, **kupec** namísto kopec (německy „Berg“), **kopec** namísto kupec (německy : „Kaufmann“)

\*\*\*) Na mapě generálního štábu se nazývá „Obere Řička-Mühle“ – „Horní mlýn na Řičce“ ; ale lid jej jednoduše nazývá „Horní mlýn“.

Od „Horního mlýna“ vede vozová cesta zčásti lesem, do kopce vzhůru, kterou je možno si mnohonásobně zkrátit stezkami. Intenzivně červeně zbarvené kamenné oblázky, které leží pod našima nohama na každém kroku, poučí dokonce i laika, že jsme opustili útvar devonského vápence a pohybujeme se v jiném druhu horniny, kterou novější geologové přiřazují ke spodnímu devonu. Les brzy prořídne a po mírně stoupajícím svahu, již přes pole, se dostáváme těsně pod vyhořelým ochozským větrným mlýnem na silnici, která nás již známou stezkou zavede do Ochoze.

Většího doporučení zasluhuje pochodovat od výtoku Říčky nazpět až k místu, kde odbočuje pěšina do Hostěnic. Cesta je příjemnější, protože je zcela rovná, a nabízí nám příležitost shlédnout ještě jednu z jeskyní Hádeckého údolí. Když jsme se dostali na označené místo, obrátíme se v pravém úhlu doleva, překročíme koryto potoka a nacházíme se v krásném Ochozském údolí, vlastně údolíčku, protože má rozlohu sotva 7 hodiny. Již po několika krocích odbočuje doprava málo používaná pěšina, která nás přivede k první jeskyni. Lidová mluva ji nazývá Švédův stůl (německy : „Schwedentisch“), protože podle staré pověsti zde na skalní desce , která leží nad vchodem do jeskyně , během třicetileté války konali Švédové svůj hodokvas. Od „Netopýří jeskyně“ je vzdálena asi 150 kroků údolím vzhůru a lze se k ní dostat také z Hádeckého údolí, nad jehož dnem leží asi 15 m. Přece však není z této strany výstup zcela příjemný ; neboť svah pokrývají obrovské balvany, z větší části porostlé, takže tyto vypadají při troše fantazie jako schody nějakého schodiště. Obyvatelé proto nazývají úbočí kopce Svaté schody (německy : „Heilige Stiege“). Jeskyně samotná se svým asi 3 m širokým a právě tak vysokým vchodem nabízí turistům jenom málo pozoruhodného.

Vyrovná se nějaké asi 7 m dlouhé prostoře, jejíž strop klesá dozadu na 1 m hluboko a konečně pod jedním koutem svahu o asi 15° se spojuje s půdou pokrytou vápencovými balvany. Avšak mnohé pukliny napravo i nalevo poukazují na to, že by jeskyně mohla mít větší rozsah, a tudíž by se vyplatilo ji dále prozkoumávat. Prehistorikovi nabízí naplavená vrstva jílu a písku bohatý důl na kosti „předpotopních“ zvířat. A vskutku učinil již mnohokrát zmiňovaný a zasloužilý speleolog dr. Martin Kříž, který nechal vykopat nánosy této malé jeskyně, přímo úžasný výtěžek diluviálních pozůstatků kostí (mimo jiné 200 kusů soba). \*)

Sestoupíme opět dolů do Ochozského údolí. Suché, velice úzké koryto s valouny podobné příkopu nám ukazuje, že také zde občas teče voda. Je to Ochozský potok, který vyvěrá severně od Ochoze ze dvou pramenů ; jeden přichází jižně od obce Březina, ten druhý západně od poplužního dvora Nové dvory. Kráčíme-li údolím, sestávajícím se z hustého mladého lesa, probíhajícím téměř rovně, směrem vzhůru, zpozorujeme také brzy vodu potoka, který se pozvolna ztrácí mezi malými oblázky a odebírá se ještě neprozkoumanými puklinami devonského vápence do nitra země, aby se spojil tajuplným způsobem v podzemních prostorách s vodami Hádeckého a Hostěnického potoka. Brzy vyjdeme z lesa a kráčíme přes bujnou louku, která nás po několika minutách dovede do Ochoze, ležící před námi, jejíž půvabný kostelík, se zdá že na nás volá srdečné „Bud' vítán!“. Máme toho ale také zapotřebí, abychom zase přišli mezi lidi a abychom se zotavili z dlouhého pochodu.

\*) Srovnej jeho pojednání : „Die Höhlen des mährischen Devonkalkes und ihre Vorzeit“ – „Jeskyně moravského devonského vápence a jejich doba pravěká“ –



v ročence c.k. říšského geologického ústavu [Jahrbuch der k.k. geologischen Reichsanstalt], svazek 42 (1892), strana 588 a následující.

Ještě dlouho vzpomínáme na nádherný den, který nám za poměrně několik málo hodin ukázal tak mnoho pozoruhodného. - Vzpomínka na Hádecké údolí je pro každého, kdo je přítelem stále tvořící přírody a ctitelem kulturních dějin lidstva, které nazýváme pravěké, je trvalá.

# Ochozská jeskyně, její objevení a vznik.

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : [jos.pokorny@seznam.cz](mailto:jos.pokorny@seznam.cz)

Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 2 - 10.293]

Österreichisch-Ungarische Revue  
Dvacátý svazek, 1896-97 ; strana 183-202

Název originálu : Die Ochozer Höhle, ihre Entdeckung und Entstehung.

**Přeložil MUDr Jiří Urban.**

**Richard Trampler**  
Víděň

## Ochozská jeskyně, její objevení a vznik.

S plánem jeskyně.

Brněnský devonský vápenec, který začíná 5,5 km severovýchodně od hlavního města Moravy kopcem Hády <sup>1)</sup> (423 m) se táhne asi 25 km daleko severním směrem až k vesnici Němčice, odkud je překryt drobou. Vytváří pokračování tahu devonu, který, jak již zřetelně dokázal R o e m e r <sup>2)</sup>, se táhne z Horního Slezska na jih a o jehož výskytu v části Moravy ležící severně od Brna od Jesence (u Konice) až po Mladeč na Moravě (u Litovle) pojednal právě tak zevrubným jako znaleckým způsobem teprve před krátkou dobou vrchní báňský rada E. T i e t z e <sup>3)</sup>. Na západě je devonský vápenec, jehož tři stupně stáří se v současné době jeví tak dosti ostře odděleny, ohraničen syenitovým tahem již dlouho známým geologům a na východě drobou, která se vyskytuje jednou břidličnatá, jednou písečnatá. Největší geologický zájem vyžaduje brněnský devonský vápenec kvůli existenci všech charakteristických zvláštností, přináležejících křídovému vápenci krasu, které se ve vědě shrnují jako

krasový fenomén, přičemž lze právem označit brněnskou devonskou oblast jako „Moravský kras“, jak to nedávno příkladně skutečně učinil Jovan Cvičić.<sup>4)</sup> Ovšem všechny krasové jevy se vyskytují v rozměrech o mnoho menších, takže odpovídajících menšímu prostorovému rozsahu oblasti, která zaujímá jenom asi 100 km<sup>2</sup> plochy. Nicméně jsou zde přítomny všechny ony jevy: krasové potoky, rozlehlé jeskynní prostory, závrtky, které jsou vesměs ve spojení s komíny; dokonce i charakteristická krasová krajina je zastoupena.

V učených kruzích je „Moravský kras“ málo nebo vůbec neznám, což lze vysvětlit zčásti jeho izolovaností, zčásti odlehlostí oblasti od obvyklých směrů cest.<sup>5)</sup> Jenom jedinečná krajinná scenerie průměrně 450 m vysoké, většinou hustě zalesněné vrchoviny a krásná údolí s vesměs příkrými svahy, které často přecházejí ve strmé údolní stěny, přivádějí v létě mnohé pocestné zejména z Brna do této jinak liduprázdné oblasti. Ale největší přitažlivou silou na návštěvníky působí četné jeskyně, zejména ty tři krápníkové jeskyně, které, poněvadž byly objeveny teprve v nejnovější době, zůstaly ušetřeny vandalismu a touhy po drancování nejen cizinců, ale také od domácích, kteří přes přísné zákazy až dodnes provozují čilý obchod s krásnými sintrovými útvary, a unikly smutnému osudu, který bohužel připadl již odedávna přístupným jeskyním moravského devonského vápence zčásti krádeží krápníků, zčásti nerozumným osvětlováním materiálem, vytvářejícím mnoho sazí a kouře (chrastí, sláma, dřevěné louče) již po jedno století.

Z těch tří krápníkových jeskyní je nejdéle známá Ochozská jeskyně; byla tudíž po svém objevení oproti dosud přístupným, sazemi začerněným a vydrancovaným jeskyním „Moravského Švýcarska“, jak je ta oblast po jedno století nazývána, dr. Adolfem Schmidlem, známým jeskynním badatelem krasu, který ji v roce 1857 navštívil,<sup>6)</sup> označena za nejzajímavější a nejkrásnější ze všech moravských jeskyní. Druhá nejnovější pokud se týče objevení, je Sloupská krápníková jeskyně, kterou objevil teprve v roce 1880 jeskynní průvodce a kopáč kostí ve Sloupě, Valav Sedlák. Při svém slavnostním otevření obdržela ke cti naší císařovny jméno „Eliščina jeskyně“, kteréžto jméno se ale bohužel neudrželo a obyvatelům vsi zůstalo zcela neznámo.<sup>7)</sup> Z těch tří krápníkových jeskyní naposledy objevená je Šošůvecká jeskyně, kterou rovněž objevil jmenovaný Sedlák v roce 1889 a 1. dubna 1890 byla zpřístupněna veřejnosti.<sup>8)</sup>

Tato a Sloupské jeskyně se těší největší oblibě. Ta prvnější se vyznačuje jemností a panenskostí sintrových útvarů, ta poslednější velkolepostí krápníkové tvorby. Tuto je tedy možno, nepřihlížíme-li k prostorové rozloze, srovnávat s Postojenskou jeskyní. Naproti tomu je Ochozská jeskyně málo navštěvována, přestože co do hojnosti a rozmanitosti groteskních útvarů krápníkového sintru ty obě prvně jmenované převyšuje a v geologickém ohledu vyžaduje ze všech jeskyní brněnského devonského vápence veškerý vědecký zájem. Důvod tohoto nápadného zanedbávání je dvojitý; na jedné straně není jeskyně velice často přístupná, na druhé straně leží stranou hlavního směru cesty „Moravského Švýcarska“.

Ochozská jeskyně má jméno po asi 2,5 km vzdálené farní vsi Ochoz, která souvisí s daleko větší vesnicí Ubec. Slovansky mluvícím obyvatelům tamní oblasti ale není toto jméno jeskyně obvyklé; nazývají ji „Bílá jeskyně“ (německy: „Weisse Höhle“), vlastně „Bílá skála“; neboť nápadným způsobem není v celém „Moravském Švýcarsku“ slovanský výraz pro die Höhle, „jeskyně“, užívaný. Velkou jeskyní označují tamní obyvatelé jako „skála“ (německy Felsen), např. Býčí jeskyni v Josefovském údolí u Adamova jako „Býčí skála“, menší jako „díra“, tj. německy Loch. Je-li tudíž Ochozská jeskyně označována ve slovanské literatuře jako „Ochozská jeskyně“, musí se to považovat za překlad německého pojmenování.

Jeskyně leží v Hádeckém údolí, které, ačkoliv patří mezi nejpůvabnější údolí „Moravského Švýcarska“, je málo známé a také málo navštěvované. Své jméno má od Hádeckého potoka <sup>9)</sup>, který údolím protéká. Slovanským obyvatelům Ochoze je ale výraz „Hadeker Tal“ (Hádecký žleb) neznámý; nazývají to údolí jednoduše „hloh“, tj. německy „Weissdorn“ (*Crataegus*), pravděpodobně proto, že tento keř lze v údolí velice často nalézt. „V hlohu“ znamená tudíž v Ochozi totéž co „v údolí“.

Hádecký potok vzniká z několika pramenných potůčků, z nichž hlavní pramení pod myslivnou – téměř uprostřed mezi vesnicemi Bukovinka a tržištěm Račice. Druhý nejdůležitější pramenný potůček přitéká přímo od severu, od poplužního dvora Nové Dvory, a pod hádeckou myslivnou se spojuje s tím prvním v Hádecký potok, který několik stovek kroků pod svým spojením pohání malebně krásně položený hádecký mlýn a pilu.<sup>10)</sup> Jmenovaný potok je jako všechny potoky brněnského devonského vápence krasovým potokem, jehož voda se kousek pod mlýnem na vícero místech jak na pravém tak i na levém břehu „ztrácí“ do tmavého klína země. Slovan Moravského krasu nazývá tudíž takové místo „propadání“<sup>11)</sup> (německy das „Verlorengehen“ des Wassers), kteréžto slovo je snad identické s francouzským označením „la perte (např. du Rhone)“. Podél řečiště potoka v létě většinou suchého vede cesta dolů (asi čtvrt hodiny), dokud tuto nepřekříží říční štěrk rovněž suchého koryta potoka. Jdeme podél něj dále a po několika krocích stojíme před Ochozskou jeskyní.<sup>12)</sup>

Ačkoliv její objevení spadá teprve do doby přibližně 65 let [tj. přibližně roku 1831 – pozn.překl.] před současností, je již obdařeno tolika bájemi, že připadá obtížným zjistit rok, jméno objevitele a jeho osobní poměry tak, aby to zcela odpovídalo pravdě. Na základě vlastních dalších výzkumů v Ubci-Ochozi a vyhledáním všech literárních zpráv týkajících se objevení se autorovi podařilo oddělit pravdu od prostonárodního básnictví a je v stavu podat na skutečnostech se zakládající, ovšem málo obsáhlou historii Ochozské jeskyně.

Jako objevitel jeskyně byl dosud uznáván J a n M a t a š e k (slovansky M a t á š e k nebo M a t á č e k <sup>13)</sup> nebo M a t o u š e k <sup>14)</sup>). Všechna tři jména jsou nesprávná; neboť se jmenoval F r a n t i š e k V a š í č e k a měl přezdívku „Caprament“, tj. čertovský chlapík, pod kterou je znám ještě nyní nejstarším obyvatelům v Ochozi, takže pouze jeden jediný si dokázal vzpomenout na jeho příjmení a křestní jméno. Jak přezdívka naznačuje, byl objevitel podnikavý a přítel dobrodružství a těmto jeho vlastnostem vděčí jeskyně za své objevení.

První zprávu o objevu přinesl J u r e n d ů v „Mährischer Wanderer“ [Moravský pocestný] v roce 1835 (Brno, 24.ročník, str. 67) a první popis J o h a n n H o r n i s c h <sup>15)</sup>, který v jedné poznámce výslovně zdůrazňuje, že on jeskyni navštívil v létě roku 1830. V tomto roce nebo krátce před ním musela tedy být jeskyně objevena.<sup>16)</sup> Konec ještě dnes úzké chodby na začátku jeskyně byl tehdy tak zanesen říčním štěrkem a bahnem, že návštěvník musel klouzat dolů několik sáhů daleko „leže na břiše“ pod úhlem svahu asi 30°. Teprve o deset let později, tedy v roce 1840 (20.srpna) došlo ke slavnostnímu otevření jeskyně, které zevrubně popisuje anonym v časopise „Moravia“.<sup>17)</sup> Tento nazývá objevitele J a n M a t á š e k a označuje jej jako ubohého ševce často bez přístřeší, který využíval skalní puklinu v levém svahu Hádeckého údolí jako místa pro přebývání. Hnán zvědavostí blíže si prohlédnout svůj útulek, plazil se M a t á š e k nebo spíše V a š í č e k, opatřen světlem dále a po namáhavém plazení objevil první a druhou síň jeskyně s jejich přímo čarokrásnými krápníkovými výtvy. Vyprávěl o svém objevu ve vesnici, což mělo za následek, že většina obyvatel vesnice si dodala odvahy blíže prozkoumat „podzemní čarovný palác“. Je samozřejmé, že od té doby velmi mnoho krásných sintrových útvarů, zejména těch, které byly snadno dosažitelné a transportovatelné, z jeskyně zmizelo, a že obyvatelé okolí – jak bude patrné z následujícího - jakmile udělali zkušenost, jaké krásné peníze za to zaplatí milovníci těchto bizarních přírodních útvarů, se doslova vydali na lup a jeskyni rabovali.

Konečně se dozvěděl o objevení jeskyně tehdejší majitel panství Křtiny, na jehož území Ochozská jeskyně leží, hrabě František Xaver z Ditrichštejna - Proskau. Nechal v roce 1839, asi 10 kroků napravo od skalní pukliny, v níž našel vápencové bydlení, horníky vystřílet ze skály prostorný vchod, úzké chodby poněkud rozšířit, potoční oblázky odstranit, zkrátka učinit přípravy k tomu, aby si návštěvníci jeskyně mohli prohlédnout ty vsutky jedinečné tamní sintrové útvary pohodlným způsobem a aby se jim mohli beze všech trampot podívat a obdivovat jejich velkolepost a nádheru. Konečně aby tento skvost ochránil před vandalismem okolních obyvatel, byl nově zřízený vchod do jeskyně uzavřen dveřmi. <sup>18)</sup>

Dne 20. srpna 1840 v 11 hodin dopoledne se konalo slavnostní otevření jeskyně, která byla k tomuto účelu osvětlena 400 lampičkami. Hrabě Ditrichštejn se svou rodinou, svými úředníky a s množstvím ostatních osob tomu byli přítomni. Přímo čarokrásný dojem na návštěvníky udělaly velké síně, které byly osvětleny bengálským světlem, takže obrysy jednotlivých krápníkových útvarů vynikaly ostře a v nedotčené kráse a plného uplatnění došla perspektiva síní stejně jako jejich imponující výška, upomínající na mohutné kopule nějakého dómu.

Zatím pronikla zvěst o nově objevené nádherné krápníkové jeskyni v blízkosti Brna také do Vídně, a tehdejší ředitel severní dráhy císaře Ferdinanda, jejíž trať Vídeň-Brno byla rok předtím (7. července 1839) otevřena <sup>19)</sup>, Raphael Foges, viděl znaleckým pohledem, že Ochozská jeskyně by mohla napomáhat osobní dopravě nové železniční tratě. Dal proto příkaz inženýru Mayerovi, aby jeskyni prozkoumal a o výsledku svého průzkumu podal ředitelství zprávu. Dne 21. srpna 1843 se konala prohlídka.

Z Mayerovy zprávy lze vyrozumět, že mnohonásobně točitá, asi 150° [sáhů] dlouhá, 3 až 4' [stopy] široká a 5 až 6' [stop] vysoká chodba vede do velké síně krápníkové jeskyně, jejíž celkovou délkou Mayer odhaduje na 1.000° [sáhů]. Mimo této síně jmenuje ještě tři jiné, které jsou spolu ve vzájemném spojení, jejichž výšku udává na 10° [sáhů] a které líčí jako nejbohatěji vyzdobené krápníky a tudíž jako nejkrásnější.

Jak rychle se lidová pověst zmocní nějaké osoby, je patrné ze sdělení F. C. Weidmanna <sup>20)</sup> z nichž je převzato shora uvedené líčení. Označuje již objevitele za individuum požívající špatné pověsti, které, aby uniklo oku zákona, hledalo bezpečný úkryt ve svrchu zmíněné skalní puklině Hádeckého údolí. Když později přece jen padl do rukou bezpečnostní jízdní strážce, upozornil na svůj objev, který se tím stal všeobecně známý.

Dr. Adolf Schmidl, již zmiňovaný jeskynní badatel rakouského krasu, který navštívil Ochozskou jeskyni na popud známého moravského přírodovědce dr. Friedricha A. Kolnatho v létě roku 1857, ji označuje za nejzajímavější a nejkrásnější ze všech moravských jeskyní a hluboce želí toho, že krápníkové útvary, které on počítá mezi nejkrásnější, které kdy předtím viděl, nejsou lépe chráněny a že uzávěr dveří, který kdysi zabraňoval v přístupu nepovolaným vetřelcům, zmizel. <sup>21)</sup> Brána, která byla umístěna ve vchodu do jeskyně, musela být tedy zatím stržena. <sup>22)</sup>

Nejméně jedno celé desetiletí se podle zpráv, které máme k dispozici, zdá, že jeskyně nebyla pod bezpečným uzávěrem, takže můžeme získat přibližnou představu, kolik sintrových útvarů dosažitelných lidskou rukou bylo uloupeno a putovalo do rukou milovníků.

Jeskyně byla bohužel až do sedmdesátých let [devatenáctého století] nehospodárně osvětlována, zpravidla hořlavým materiálem, který produkuje mnoho kouře a sazí, takže krápníky zářící v panenské bělosti při osvětlování musely utrpět velikou újmu na své křišťálové čistotě. Již při

slavnostním otevření jeskyně (1840) byl použit bengálský („řecký“) oheň ; <sup>23)</sup> osvětlení tohoto druhu zmiňuje také W e i d m a n n (1843). <sup>24)</sup> Ale S c h m i d l horlí (1857) plným právem proti osvětlování dřevěnými a smolnými pochodněmi, které krápníky začerňují až k nepoznatelnosti a ani jednou nesplňují účel osvětlení, neboť hustý kouř naplňuje prostory jeskyně dýmem natolik, že půvabné útvary nejsou pro oko návštěvníka viditelné. <sup>25)</sup> Bengálské světlo a smolné pochodně se jeví, že by měly být používány jenom při zvláštních příležitostech ; obyčejně jsou velké síně osvětlovány svazky slámy, při nejmenším se o tom zmiňuje dr. Martin K ř í ž (1867), známý speleolog, jehož zprávám je možno stále bezpodmínečně věřit, že při jedné jeho návštěvě byly jeskynní prostory osvětlovány tímto primitivním způsobem. <sup>26)</sup> Jestliže přesto ještě dnes dělá velkolepost a nádhera krápníkových útvarů na každého návštěvníka takřka uchvacující dojem, tak je možno posoudit, jak bohatě a zářivě musel být tento skvost moravských krápníkových jeskyní vybaven, dříve než mu zjednala bezuzdná touha po zisku okolních obyvatel a nerozumný způsob jejího osvětlování dnešní vzezření.

Ze zpráv o Ochozské jeskyni z padesátých let [devatenáctého století] zaslouží zpráva dr. Jindřicha W a n k l a, jehož horlivým úsilím byla moravská jeskynní oblast známa také ve vzdálenějších kruzích, zvláštní povšimnutí ve dvou směrech. Přinesl v roce 1858 v (lipských) „Ilustrovaných novinách“ <sup>27)</sup> první zevrubný popis jeskyně a vylíčil také její objevení. Podnikavého ševce V a š í č k a, který poklesl na individuum požívající špatné pověsti, označila zatím lidová pověst podle W a n k l o v a v ypodobnění za pomateného, který doufal, že se skalní puklinou, která mu sloužila za místo přístřeší, dostane do pekla. W a n k e l byl také první, který podal přesnější informace o rozměrech jednotlivých prostor jeskyně.

Mezitím změnilo panství Křtiny svého majitele a stalo se majetkem hraběcí rodiny B u b n a, která, aby zabránila vandalskému drancování, nechala opatřit vchod do jeskyně železnými mřížovými dveřmi, které jsou tam dodnes. Bohužel byl sklon k loupeži a k pustošení u okolního lidu již tak vyvinut, že dokonce ani tato opatření nestačila. Po krátké době byl zámek odstřelen a jeskyně byla opětovně vydána na pospas vandalismu, až konečně byl zámek přidělán na vnitřní stranu kamenné obruby dveří.

O rozměrech jeskyně a jejích jednotlivých prostor jsme doposud neměli jasnou představu, neboť ty oba první údaje o její délkové rozloze se velice rozcházejí. Johann H o r n i s c h <sup>28)</sup> ji odhaduje na 570 m (300° sáhů), zatímco svrchu zmíněný inženýr M a y e r <sup>29)</sup> udává její délku třikrát tak velkou (1.900 m = 1.000° sáhů). Poněvadž se ten první z obou údajů od délkových rozměrů nalezených později přesným měřením liší jen málo, jsme oprávněni učinit závěr, že Johann H o r n i s c h měřil přesněji než M a y e r.

W a n k e l <sup>30)</sup> potom přináší ještě přesnější údaje, takže lze tyto přijímat jako zakládající se na přesných měřeních. Podle W a n k l a obnáší délka 512 m (270° sáhů). Ale teprve dr. Martin K ř í ž <sup>31)</sup> přinesl přelomový plán jeskyně odpovídající všem požadavkům a postupoval přitom jako ve všech svých pracích s takovou přesností a svědomitostí, že námi prováděná zkušební měření se od jeho záznamů odchyľují jen zcela nepodstatně. Na základě těchto obou přelomových plánů byl námi navržen a nakreslen vedle stojící plán Ochozské jeskyně ; je to, mimochodem poznamenáno, první plán jeskyně, který se dostává na veřejnost.

Jeskyně leží, jak již známo, v jižním svahu Hádeckého údolí, které je pokryto lesem takovým způsobem, že se jeho skalnatý charakter úplně ztrácí. Jenom v zimě, kdy stromy a keře natahují proti šedému nebi své větve a větvičky bez listů, získáme správnou představu o vlastní povaze údolních svahů. Skalní pukliny, skalní rokle a skalní díry ve všech rozměrech a tvarech prostupují většinou příkré stráně, jen zřídka přecházející ve skalní stěny, které jsou často pokryty většimi a menšími skalními

balvany.<sup>32)</sup> Kvůli tomuto charakteru nese jedna část pravého svahu, od hádeckého mlýna až po malé Ochozské údolí, v lidové mluvě název „Svaté schody“ (německy „Heilige Stiege“). Ale také ostatní prstonárodní označení charakterizují zřetelně pravou přirozenost skalnatých svahů. „Lysá hora“ (v tamním slovanském dialektu „Lejsá hora“ = německy kahler Berg) nazývá lidová mluva část severního (pravého) svahu, který zahrnuje Hádecké údolí od Ochozského údolí až k Bělskému mlýnu, a „Díravica“ (opatřená malými děrami) je obecné označení pro svah údolí prostoupený četnými většími i menšími děrami na levém břehu Hádeckého potoka. K tomu se ještě přidružuje lidový výraz „Kamenný žlíbek“ (německy „Steinschlucht“) pro onu část, kterou vede pěšina pokrytá nesčíslnými většími i menšími skalními troskami do vesnice Hostěnice, ležící již na náhorní rovině.

Vchod do jeskyně leží na východním konci velice silně zarostlého údolního výběžku, asi 30 m dlouhého a 10 m širokého, v němž dokonce i za jasných slunečních dní panuje tajuplné pološero a také v létě osvěžující chládek. Návštěvníkům jeskyně se doporučuje, aby se zde slabou čtvrt hodinku ochladili, neboť jeskyně je velice vlhká a citelně studená ( $7^{\circ} \text{R} = 8,75^{\circ} \text{C}$ ), takže za velice horkých letních dnů je rozdíl mezi vnitřní a venkovní teplotou od  $15^{\circ}$  až do  $20^{\circ}$  [Réaumur, tj. od  $18,75^{\circ}$  až do  $25^{\circ} \text{C}$ ]. Současný příchod k jeskyni je, jak již známo, vzdálen několik kroků napravo od skalní pukliny, kterou se do ní dostal objevitel a vytvořený prostřílením.

Ochozská jeskyně má jako všechny jeskyně Moravského krasu téměř severojižní směr, ve kterém se táhne brněnský devonský vápenec, takže ji musíme považovat za vymytou podélnou puklinu této horniny pohoří. Z tohoto důvodu se jeví všechny prostory jeskyně, které si udržují hlavní směr devonského vápence, nejvíce vytříbené a prezentují se jako velké síně, zatímco ty prostory,<sup>33)</sup> které mají protichůdný směr, tvoří velice úzké a velmi nízké chodby a nacházejí se – nehledě na boční chodby – pouze na začátku jeskyně. Hlavní chodba je 498 m dlouhá, z čehož právě jedna třetina (166 m) připadá na úzké chodby. Z těchto jsou 2., 11., a 13. chodba, které mají téměř východo-západní směr, nejužší a nejnižší (1 až 1,5 m).

Takřka impozantní dojem dělají ty tři síně jeskyně. Předsíň je 56 m dlouhá a 10 až 11 m vysoká, zatímco první hlavní síň má délku 73 m, šířku 19 m a výšku 12 m. Druhá hlavní síň se podobá hlavní lodi nějakého gotického dómu s obrovským délkovým rozměrem

(120 m) a mohutnou šířkou (16 až 20 m). Směrem dozadu se jeskynní prostora zužuje a končí v 17 m dlouhé, 1,5 m široké a právě tak nízké chodbě. Uzávěr jeskyně tvoří malý kulatý skalní výklenek. Otvor velikosti hlavy dovoluje rozeznat, že zde jeskyně pokračuje v komíně nahoru, a že tímto se dostává do jeskyně voda. Důkazem pro to je malá, asi 25 cm hluboká vodní nádržka ve skalnaté půdě výklenku ve tvaru prohlubně.

Zablouzení je v jeskyni vyloučeno, poněvadž má jenom tři boční chodby, které nadto končí „slepě“. Z nich si zaslouží zvláštního povšimnutí jenom boční chodba CD a GH. Ta prvnější, hned u vchodu, vyúsťuje do propasti hluboké asi 5 m, většinou zanesené říčním štěrkem, pískem a hlínou a vyžaduje zájem proto, poněvadž se zde za normálního stavu vody ztrácí voda potůčku, který, jak bude později ukázáno, občas jeskyni protéká a tudíž návštěvu jeskyně znemožňuje. Konec boční chodby GH je rovněž zanesen bahnem a tvoří ji koryto jedné větve jmenovaného potůčku. To lze seznat z toho, že zde lze dokonce v suchých létech, kdy je jeskyně po několik týdnů bez vody, nalézt 1,5 m hlubokou vodní tůň.

Ochozská jeskyně je mimořádně bohatá na krápníkové útvary všeho druhu a takové krásy, že každý návštěvník ji opouští nanejvýš uspokojen. Není zde místo, abych přistoupil na popis těchto

útvary, budiž jenom zmíněno, že jednotlivé mají tak bizarní tvar, že by se podobné sotva mohly najít v nějaké jiné krápníkové jeskyni. Nehledě na sintrové útvary, které lze označovat jako „kaskády“ nebo „vodopády“, a které se opakují v téměř každé krápníkové jeskyni, zaujímají nejznamenitější místo „velká záclona“, „úl“, „kazatelna“ a „křtitelnice“ nejen kvůli svému krásnému půvabnému tvaru, ale také kvůli jemnosti a půvabnosti své kresby, kterou by nemohlo nádherněji vytvořit dláto Bohem obdařeného sochaře. Jsou to skutečné skvělé kusy sintrové tvorby. Nápadné je, že velká (druhá) hlavní síň je poměrně chudá na větší krápníky, a že se ty nejpočetnější a současně nejkrásnější nacházejí v posledních chodbách.

Proces tvorby sintru v Ochozské jeskyni postupuje poměrně rychle kupředu, rychleji, než se všeobecně věří. Velice zajímavý důkaz uvádí dr. Martin Kříž. Spodní část kůlu dřevěného zábradlí, které bylo zřízeno v roce 1864 na vysoké cestě, kde lze vidět „velkou záclonu“, byla v červenci 1882, tedy po 18 letech, již potažena 3 mm silnou sintrovou krustou.<sup>34)</sup> Ještě zajímavější doklad pro rychlost tvorby sintru přináší F. Bauer, který podal krásně napsané vylíčení jeskyně.<sup>35)</sup> Jeden brněnský návštěvník položil na krápníkový útvar „úl“ v roce 1880 svou navštívenku. O jeden rok později se navštívenka nacházela ještě na témže místě, avšak byla již potažená tenkou vrstvou sintru, takže jenom rohy navštívenky ještě vyčnívaly volně z vápnitého povlaku.

Ochozská jeskyně je jedna z mnoha jeskyní, která je občas zaplavována vodou a proto vyžaduje zvláštní zájem speleologů; neboť takové jeskyně se nejlépe hodí ke studiím o vzniku a o pozvolném vytváření jeskynních prostor.

Jmenovaná jeskyně tvoří část koryta Hostěnického potoka, který má své jméno podle vesnice Hostěnice, kterou protéká. Pro toho, kdo navštíví jeskyni, má jistý význam poznat potůček, kterým teče voda jenom po tání sněhu, po průtržích mračen a po velmi dlouho trvajících lijácích. Putujeme od jeskyně Hádeckým údolím dolů až k místu, kde je křížuje pěšina, která vede od Ochoze malým stejnojmenným údolím a „Kamenným žlíbkem“ (německy: Steinschlucht) do Hostěnic.<sup>36)</sup> Když jsme se vyšplhali tímto žlíbkem a dostaneme se nahoru, vystoupíme z tmavého stínu lesa, vidíme ze jmenované vesnice jenom nejspodnější dům, myslivnu, ale vlevo spatřujeme přes zelenou lučinu malý údolní výklenek, ke kterému Hostěnický potůček rychle bublavě pospíchá, kde před našima očima mizí na úpatí odkryté, ve výšce nezalesněné sprašové stěny. Stojíme tedy před propadáním neboli Wasserschlund. Poněvadž je hltač většinou zanesen bahnem, nevidíme vodu padat dolů, nýbrž klouzat do hlubiny ve vířivém pohybu. Propadání má nadmořskou výšku 371 m a je od vchodu do Ochozské jeskyně vzdáleno vzdušnou čarou asi 850 m, a poněvadž toto leží 322 m vysoko, obnáší spád na celém úseku 49 m. Poněvadž nyní konec jeskyně, počítáno podle spádu, má nadmořskou výšku 330 m, tak musí voda Hostěnického potoka padat dolů 41 m, - na vzdálenosti asi 350 m - aby se dostala do přístupné části jeskyně. To se děje, jak vyplývá z popisu jeskyně, na dvou místech: v boční chodbě GH a na konci hlavní chodby. Na obou stojí dokonce i v suchých létech na každém z nich vodní plocha, která prozrazuje zde protékající Hostěnický potok.

Teče-li potok přes jeskyni, je jeskyně nepřístupná, a průvodce by také neotevřel mřížové dveře, které uzavírají vchod do jeskyně.<sup>37)</sup> Proto není vodní katastrofa, která se přihodila na jaře 1894 v jeskyni Lurlochu u Semriachu ve středním Štýrsku a při které bylo sedm návštěvníků jeskyně po devět dní (28. dubna až 7. května) vystaveno nebezpečí strastiplné smrti hladem, snadno možná. Přece však mohou nastat přirozeně nepředvídané živelné příhody, které by musely přivodit strašné neštěstí, jistou smrt pro všechny případné návštěvníky kdyby byla zanedbávána stále příkazovaná opatrnost. Náhle se spustivší bouřka s průtrží mračen může být např. osudná. Je proto nutné v letní dny, kdy je možno se

obávat bouřky, zanechat před jeskyní ohlašovací hlídku, která v případě nebezpečí upozorní na ně ty, kteří se nacházejí v jeskyni.

Naštěstí je hltač ponoru stále zanesen jílem, kořeny a větvemi takovým způsobem, že je v stavu pojmout jenom velmi malé množství vody. V důsledku toho se údolní výklenek naplní rychle vodou. Jestliže by voda vystoupila 5 m vysoko a tím by dosáhla nadmořské výšky 376 m , potom by tekla „Kamenným žlíbkem“ , kterým, než se vytvořilo Hostěnické propadání, potok každopádně tekla do Hádeckého údolí. Tento případ, jak se zdá podle výzkumů, které konal autor v Kamenném žlíbku, již po dlouhou dobu nenastal. To ale opravňuje k závěru, že voda zadržovaná v malém kotlinovém údolí v důsledku tlaku hltač, nebo abychom si posloužili krasovým výrazem, ponor, násilně otevře a vřítí se do jeskyně. Při takové příležitosti jak se zdá vstoupí v činnost ještě druhý ponor, který prozkoumal mnohokrát jmenovaný dr. Martin K ř í ž v roce 1864 s velkým nebezpečenstvím života, který je vzdálen vpravo od současně fungujícího ponoru a od hostěnických sedláků je zaházen vápencovými balvany. Že oba hltače dobře fungují dokonce při velkém návalu vody, vidíme z toho, že při dvou velkých vodních katastrofách v červnu 1879 a v červnu 1883, jediných od nepaměti, které postihly hostěnickou náhorní rovinu, a které nadělaly strašně velké škody, netekla voda „Kamenným žlíbkem“ , nýbrž těmi ponory.

Jak se musí utvářet vodní poměry při nějaké záplavě uvnitř, lze si lehce představit podle popisu jeskyních chodeb. V těch třech širokých a vysokých síních nestojí v cestě bouřlivým spoustám vod žádná překážka, ale úzkými, nízkými a meandrovitě se vinoucími chodbami, ne méně než 164 m dlouhými, není vodní masa v stavu právě tak rychle odtékat, zanáší je, zejména tu 5,5 m dlouhou, 1,5 m širokou a jenom 1 m vysokou (13). chodbu zčásti říčním štěrkem s oblázky a sutí, takže se voda v těchto třech síních rapidně vzdouvá a konečně je zaplňuje až po strop. Že je to tento případ, dokazují nezvratně rozsáhlé hromady suti a jílu, které se od půdy zvedají vzhůru až ke stropu jeskyně. Potom běda neopatrným návštěvníkům kteří by v takové době pobývali v jeskyni ! Jsou vzdáleni od vchodu 164 m ; nelze jim přijít na pomoc ani od vchodu, ani od propadání ; jsou vydáni na pospas téměř bez záchrany nikoliv smrti vyhladověním, ale smrti utonutím. Jenom jediná záchrana by byla možná, tato by ale musela být provedena právě tak rychle jako energicky. Musela by se okamžitě postavit nad Hostěnickým propadáním nejméně 5 m vysoká hráz, která by přinutila vodu téci původní cestou přes „Kamenný žlíbek“. Tato práce by ale nesměla, měla-li by být úspěšná, zabírat dny, ale dobu jenom několika málo hodin, neboť jako je odtok od hodiny k hodině menší, je nebezpečí pro ty snad pobývající v jeskyni právě tak rychle větší.

Že v takových, chvála Bohu ! nanejvýš vzácných případech, které od nepaměti nastaly jenom dvakrát, jsou síně jeskyně skutečně naplněny vodou, dokazují také pozorování, která prováděli důvěryhodní očití svědkové jak v roce 1879 tak také v roce 1883 před vchodem do jeskyně.<sup>38)</sup> Silná železná mřížová vrata byla vylomena a uprostřed prohnuta, obrubeň dveří zhotovená ze silných kamenných kvádrů byla vylomena. Z jeskyně se řítila voda s takovou silou, že bylo nemožné se přiblížit ke vchodu ; celek dělal dojem jako kdybychom u nějakého obrovského velikého dobře naplněného sudu náhle otevřeli otvor pro zátku, z něhož by voda tryskala ven s vehementní silou. Že očití svědkové podávali jen pravdivé zprávy, sezná znalec nadto ještě z mohutného říčního štěrku, který pokrývá dno jinak suchého řečiště potoka. Čím větší je prudkost vody, tím větší je jak známo její transportní síla, tím větší kamenné trosky může nést dále. Při vodní katastrofě v roce 1879, jak podává zprávu dr. Martin K ř í ž ,<sup>39)</sup> který si prohlédl Hádecké údolí několik dní po ní, že voda řítící se z jeskyně vymílala koryto až na vápencové balvany a za strašného burácení a hučení mizela v asi ½ m velkém otvoru ve vzdálenosti 8 m od vchodu do jeskyně.

Dokonce ani kdyby nebyly předloženy tyto pravdivé zprávy, lze si vyvodit jednoduchým výpočtem jistý závěr o příšerné rozpínavosti vod, které jsou nahromaděny v těch třech síních. Tyto mají



délku 248 m, průměrnou šířku 17 m a průměrnou výšku 10 m ; ale těmto číslům odpovídá prostorový objem asi 42.000 m<sup>3</sup> . Připočítáme-li k tomu konstantní tlak dvou 40 m vysokých vodních sloupů, dostaneme přibližnou představu o vodní síle vystupňované do příšernosti a bude pochopitelné, že voda z Ochozské jeskyně je doslova vytlačována ven. Panuje-li v Ochozské jeskyni dokonce za normálního stavu vody Hostěnického potoka, jak autor měl již čtyřikrát příležitost pozorovat, v prostorách jeskyně hrozivé burácení a hučení, stojíme-li u železných mřížových vrat, jak příšerně musí voda teprve buráct a hučet, když z jeskyně silou tryská ven !

Za normálního stavu se voda z jeskyně nedostává ven, nýbrž se ztrácí na konci první boční chodby (CD). Mimo to musí být také v dalším průběhu Ochozské jeskyně, jak dokazují neklamné známky, k dispozici nějaké hltače, kterými se voda dostává do hlubiny. Podzemní řečiště Hostěnického potoka nemůže ležet příliš hluboko, neboť zběžný výpočet nás poučí, že rozdíl obnáší jenom asi 7 m. Budou-li tedy podzemní vodní nádrže Hádeckého potoka, který se od výtoku (Ausfluss) nazývá „Říčka“ (německy kleiner Bach) zcela naplněny, zůstane voda Hostěnického potoka buď stát v ponorech, nebo vytéká při větším přívalu vod z jeskyně ven. Hostěnický potok je podle toho za všech okolností velice důležitým pramenem pro vodní komory Říčky ; je to on, který ji napájí, a on způsobuje, že dokonce i ve velice suchých létech je Říčka v stavu pohánět několik stovek kroků pod jmenovaným výtokem stojící tři mlýny, Horní, Dolní a Bělský. <sup>40)</sup>

Vznik Ochozské jeskyně se dá snadno vysvětlit, daleko snadněji než vznik jiných jeskyní, neboť proces vývoje, i když menší měrou než kdysi, stále ještě pokračuje. Jak již vyplynulo z popisu jeskyně, představuje tato v daleko největší části své rozsáhlosti chodeb hlavní puklinu v devonském vápenci, která se táhne jako tento v hlavním směru od severu k jihu. Nejenom u Ochozské jeskyně, nýbrž také u ostatních větších jeskyní brněnského devonského vápence lze konstatovat tento nápadný paralelismus. Štěpnosti tohoto druhu vděčí daleko největší počet moravských jeskyní u Brna za svůj vznik. Puklina je současně embryo [zárodek] jeskyně a nabízí atmosférickým srážkám , zejména meteorickým vodám velice důležitý objekt k napadení. Nejdříve se vytvořily, sledující průběh puklin, shora dolů rourovité otvory, tak zvané „komíny“, a těmto vděčí síňovitě rozšířené prostory jeskyně většinou za svůj vývoj, nejenom za své rozšíření, nýbrž také za své zvýšení.

Významu komínů pro tvorbu jeskyní se doposud věnovala malá nebo vůbec žádná pozornost ; kdo ale jako autor sedm let zkoumal jeskynní prostory nejrůznějšího druhu, obrátí jakmile vstoupí do nějaké síně, své oči především ke stropu jeskyně a přitom postřehne, že se v něm nachází nějaký otvor zanesený vápencovými balvany a jílem nebo zasintrovaný. Často dospěl proces zasintrování již tak daleko, že otvor se zdá úplně uzavřený. Tu a tam naznačuje vlhkost nacházející se podél sintrového příkrovu, že průsaková voda si ještě najde přes zasintrování cestu komínem. Korozí [nahlodávání] nebo chemické působení vody je proto druhým faktorem při tvorbě jeskyní.

Síňovité prostory Ochozské jeskyně již existovaly dříve, než měly vchod nebo východ. V oné době tekla voda Hostěnického potoka do Hádeckého údolí Kamenným žlíbkem, avšak tento rozvíjel svou rozrušující, vyluhovací činnost na skalní partii, na jejímž úpatí se dnes nachází propadání s aktivním ponorem, než se mu následně podařilo nalézt si puklinu, která nekladla houževnatý odpor jeho opakovaným energickým náporům. Velice úzká puklina se pozvolna rozšiřovala, neboť korozí a eroze (mechanické působení vody) se vzájemně podporovaly a pracovaly ruku v ruce. Jakmile však jedenkrát našla tekoucí voda svou cestu do jeskyně, přidružila se k oběma rozrušujícím silám ještě jedna třetí, dynamické působení, které způsobuje zejména valící se voda. Tomuto faktoru se při tvorbě jeskyní nemusí přičítat malá důležitost. Které z těchto tří sil připadá lví podíl na práci, nelze samozřejmě snadno zjistit.

Jeskyně měla nyní přítok, ale žádný odtok. Hlavní puklina však sahala v každém případě jenom na začátek předsíně ; zřetelným důkazem pro to je klikatě probíhající, úzká a nízká chodba jeskyně od vchodu až k předsíni. Bylo zapotřebí právě tak dlouho trvající jako nepřetržité práce vody, než se vytvořila 164 m dlouhá chodba, přičemž všechny jevy hydrodynamiky a hydrostatiky, vzájemně si pomáhající a přispívající, vstoupily do společné činnosti a podkopná práce pomalu, velice pomalu pokračovala, dokud nebyla tato část Ochozské jeskyně tak dalece přístupná, že **V a š í č e k**, její objevitel, ji mohl projít plazíc se po všech čtyřech. Co nemohly ještě dohotovit síly přírody, dokončily síly lidské : chodby byly prostřelením části rozšířeny, zčásti zvýšeny, takže návštěvníci jeskyně mohou do mistrovského kusu tvořící přírody vstoupit bez zvláštních překážek a svízelí a obdivovat tajuplný chrám v tmavém klíně země.

Že příroda sama své umělecké dílo nedokončila, nýbrž jaksi zanechala jako torso, lze dost dobře vysvětlit tím, že voda rozvíjela svou všestrannou činnost nejenom směrem dopředu a vzhůru, nýbrž také směrem dolů, a vymyla si puklinami koryto asi o 5 až 7 m hlubší, které bylo velice malými komíny ve spojení s tím výše ležícím. Vznikly ony malé hltače, jimiž voda Hostěnického potoka za normálního stavu odtéká, takže jenom za vysokého vodního stavu, zejména však při vodních katastrofách se zdá, že jsou ty úzké a nízké chodby zcela vyplněny vodou. Na rozšíření a zvýšení těchto chodeb pracují síly přírody tudíž jenom občas a ne s plnou energií jako tenkrát, když ještě hltače neexistovaly, a této okolnosti je nutno ovšem připsat to, že příchod k sáním zůstal ve svých rozměrech tak omezený.

Po tom, co bylo řečeno, nabízí jeskyně každému, kdo ji navštíví, nějaký půvab. Laik obdivuje vzácnou nádheru a rozmanitost krápníků, ale speleolog zajímavý vznik jeskynních prostor ; všichni opouštějí pohádkový podzemní palác s pocitem plného požitku a připomínají si latinské přísloví :

**„Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.“**

**[„Kapka hloubí kámen nikoliv silou, ale častým padáním.“**

Citát z : Ovidius, Listy z Pontu, IV, list 10 Albinovanovi, verš 5]

---

**Autorovy poznámky :**

- <sup>1</sup>) Vlastně „Na hádech“, tudíž „Hadí kopec“.
- <sup>2</sup>) Dr. Ferdinand R o e m e r , Geologie von Oberschlesien (Vratislav 1870)  
str. 32 a následující a str. 51 a následující.  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně :  
signatura : 3 – 61.889 dílo má 3 svazky]
- <sup>3</sup>) Dr. E. T i e t z e , Die geognostischen Verhältnisse der Gegend von Olmütz.  
Jahrbuch der k.k. geologischen Reichsanstalt, svazek 43 (Vídeň 1893)  
Strana 101 a následující a str. 121 a následující.  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně :  
signatura : 3 - 13.227]
- <sup>4</sup>) Dr. Jovan C v i j i ć , Das Karstphänomen. (Geographische Abhandlungen von  
dr.A.Penck , svazek 5, sešit 3, Vídeň 1893), strana 230.
- <sup>5</sup>) Poněvadž bylo vyučovací správou šlechtěným způsobem od roku 1896 odborným  
učitelům přírodopisu a zeměpisu na středních školách propůjčeno 20 stipendií v částce  
300 zlatých každé, tak lze očekávat, že tato oblast zajímavá v mineralogickém i v  
geologickém ohledu bude od nynějška častěji než dosud navštěvována také zástupci  
středních škol.
- <sup>6</sup>) Dr. Adolf S c h m i d l , Aus den mährischen Höhlen. [Z moravských jeskyní]  
(Abendblatt der „Wiener Zeitung“, 1857), str. 901 a následující.  
[citované noviny jsou dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : DEP Nov. – 9.056]
- <sup>7</sup>) Dr. Heinrich W a n k e l , Bilder aus der Mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit.  
(Vídeň 1882, str. 216)  
[ Viz též český překlad : Jindřich Wankel : Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho  
minulosti ; Brno-Blansko 1984 a 1988 ; str. 143]
- <sup>8</sup>) Richard T r a m p l e r , Die Tropfsteingrotte von Schoschuwka (Brno 1890),  
strana 6  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : 1 – 13.600]
- <sup>9</sup>) Na nové speciální mapě c.k. vojenského zeměpisného ústavu je ten potok mylně nazýván  
„potok Řička“ ; „Řička“ (německy kleiner Fluss nebo Bach) se ten potok nazývá teprve

od svého opětovného výtoku ze země. Srovnej pozdější.

- <sup>10)</sup> Od roku 1895 je ten mlýn zrušen a je používán jako myslivna.
- <sup>11)</sup> Od slovesa „propadati“ nebo „propadnouti“ = německy versinken, verloren gehen.
- <sup>12)</sup> Zevrubný popis Hádeckého údolí a cest, které do něj a k Ochozské jeskyni vedou přinesl autor ve svém článku „Hádecké údolí v Moravském Švýcarsku“ [„Das Hadeker Thal in der Mährischen Schweiz“] v novinách „Oesterreichische Touristen-Zeitung, 1894, čísla 10-14.  
[citované noviny jsou dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : DEP Nov. - 226.502]
- <sup>13)</sup> Tak jej nazývá dr. Martin K ř í ž ve své knížce „Der verlässliche Führer in die romantischen Gegenden der devonischen Kalkformation“ [„Spolehlivý průvodce do romantických oblastí devonského vápencového útvaru“] (Brno, 1867), str. 68  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : 1 – 21.584 nebo DEP 2 – 14.868]
- <sup>14)</sup> Srovnej Florián K o u d e l k a , Ze zapomenutého kraje Moravy (Brno 1889)  
strana 18.  
[ citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : 1 – 25.520]
- <sup>15)</sup> „Moravia“ (Brno 1838), 1.svazek, strana 348  
[citovaný časopis je dostupný ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : 3 – 35.146]
- <sup>16)</sup> Když tedy udává F.C. W e i d m a n n jako rok objevu rok 1838, tak je to mylné.

- 12 -

Srovnej jeho článek „Die neuentdeckte Ochoz-Höhle in Mähren“ [„Nově objevená Ochozská jeskyně na Moravě“] v novinách „Wiener allgemeine Theaterzeitung“ (Vídeň 1843), 26. ročník, strana 551.

<sup>17)</sup> „Moravia“ (Brno 1840), strana 276.

<sup>18)</sup> Údajně se vyčísly veškeré náklady, které hrabě D i t r i c h š t e j n vynaložil na to, aby Ochozskou jeskyni zpřístupnil, na 5.000 zlatých.

- <sup>19</sup> Srovnej Christian d'Elvert, Geschichte der Verkehrsanstalten in Mähren und österreichisch-Schlesien [Dějiny dopravních příprav na Moravě a v rakouském Slezsku] (Brno 1855), strana 145.  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : DEP 2 – 35-147]
- <sup>20</sup> Srovnej poznámku čís. 16).
- <sup>21</sup> Dr. Adolf Schmidl, Aus den mährischen Höhlen. Abendblatt der „Wiener Zeitung“ 1857, (3.října), str. 901 a následující  
[citované noviny jsou dostupné ve fondu Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : DEP Nov. – 9.056]  
Viz též poznámku 6.
- <sup>22</sup> Jestli tato padla za oběť rabovací zběsilosti a dychtivosti po zisku tamních obyvatel nebo síle živlů, asi pustošící moci vody, která – jak o tom bude později zmínka - zkázu tohoto druhu může lehce přivodit, nelze rozhodnout proto, poněvadž není známo, jestli byla brána uspořádána z prken, nebo, jak je tomu dnes, to byla železná mřížová vrata.  
V prvním případě by bylo její zničení přívalem vody jistě předvídatelné.
- <sup>23</sup> Srovnej „Moravia“, na uvedeném místě, str. 276
- <sup>24</sup> Srovnej „Moravia“, na uvedeném místě, str. 551
- <sup>25</sup> Srovnej „Moravia“, na uvedeném místě, str. 905
- <sup>26</sup> Srovnej „Moravia“, na uvedeném místě, str. 68
- <sup>27</sup> Dr. Heinrich Wankel, Die Höhle von Ochoz (Lipsko 1858), svazek 33, str. 162  
[Viz též český překlad : Dr. Jindřich Wankel : Ochozská jeskyně, Sborník Okresního muzea v Blansku, XIII-XIV/1981-1982, str. 123-127]
- <sup>28</sup> Na uvedeném místě ; viz poznámku čís. 15).
- <sup>29</sup> Srovnej Widmann na uvedeném místě ; tzn. viz poznámku 16)
- <sup>30</sup> Na uvedeném místě ; tzn. viz poznámku 27).
- <sup>31</sup> Dr. Martin Kříž, O některých jeskyních na Moravě (Brno 1878), str. 101 a následující  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura 1 – 14.869 nebo 1 – 11.215 nebo 1 – 17.474]
- <sup>32</sup> V témže údolním svahu, v němž leží Ochozská jeskyně, objevil autor tři nové menší

jeskyně, z nichž tu největší pojmenoval k počtě svého přítele zde mnohonásobně jmenovaného speleologa dr. Martina Kříže „Křížova jeskyně“.

<sup>33)</sup> Slovan Moravského krasu nazývá trať nebo chodbu v nějaké jeskyni „ulice“ (německy „Gasse“).

<sup>34)</sup> Dr. Martin Kříž , Die Höhlen in den mährischen Devonkalken und ihre Vorzeit. [Jeskyně v moravském devonském vápenci a jejich doba pravěká] , Jahrbuch der k.k. geologischen Reichsanstalt, 41.svazek (1891), strana 512  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : 3 – 13.227]

<sup>35)</sup> F. Bauer , Die Tropfsteinhöhle bei Ochos in Mähren. [Krápníková jeskyně u Ochoze

- 13 -

na Moravě] Brněnská „Morgenpost“, 1881, čís. 162 a následující

[citované noviny jsou dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura : DEP Nov. – 9.058]

<sup>36)</sup> Srovnej autorův článek „Das Hadeker Thal in der Mährischen Schweiz“ [„Hádecké údolí v Moravském Švýcarsku“] na uvedeném místě, kde je tato partie zevrubně vylíčena.  
Viz též poznámku 12).

<sup>37)</sup> Z tohoto důvodu se snaží obecní hostinský z Ochoze, J o s e f V o t r u b a , zveřejňovat v brněnských novinách, kdy je jeskyně přístupná, aby případným návštěvníkům ušetřil 2 ½ hodinovou – zcela zbytečnou – cestu. Vůbec se doporučuje, dříve než podnikneme výlet k návštěvě jeskyně, se zeptat u jmenovaného hostinského, je-li možno do jeskyně vstoupit.

<sup>38)</sup> Dr. Martin Kříž , Der Lauf der unterirdischen Gewässer in den devonischen Kalken Mährens. [Tok podzemních vod v devonských vápencích Moravy] Jahrbuch der k.k. Geologischen Reichsanstalt, 33.svazek (1883), str. 700 a následující  
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;  
signatura separátka : DEP 2 – 34.628]

<sup>39)</sup> Na uvedeném místě

<sup>40)</sup> Srovnej autorův článek "Das Hadeker Thal in der Mährischen Schweiz" na uvedeném místě ; viz poznámku 12) a 36).

---

Životopisné údaje o autorovi :

Richard TRAMPLER

Narozen 13.11.1845 v Bílovci, okr. Nový Jičín ; kraj Moravskoslezský

Zemřel 16.8. 1907 v Esternbergu (Horní Rakousy)

Poznámka o autorovi textu :

Podobizna Richarda Tramplerera byla uveřejněna v :

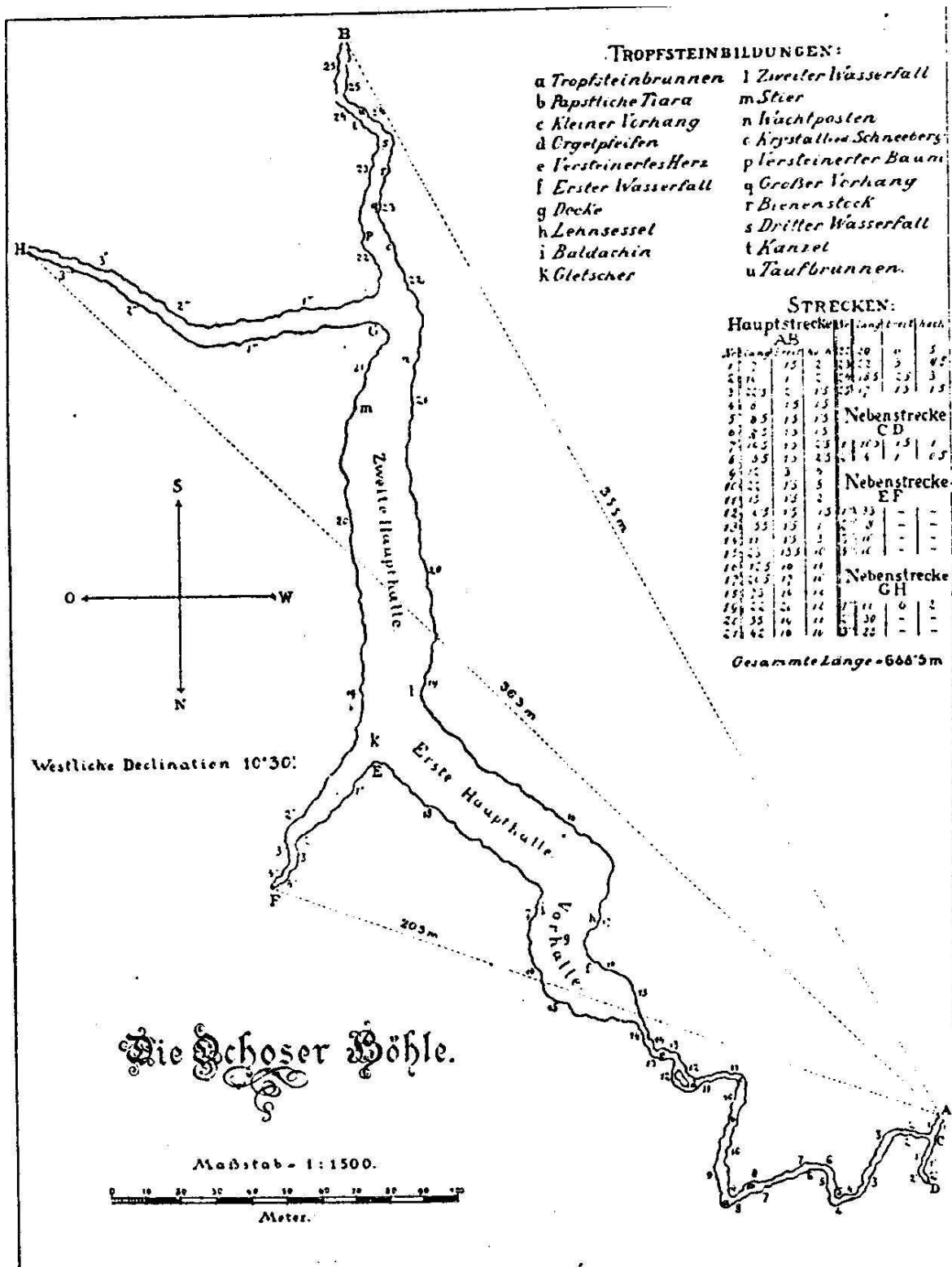
Karel Absolon : Moravský kras, 1.díl

Praha, Academia 1970

Strana 335.

- 14 -

**Plán Ochozské jeskyně (publikovaný na str. 192 originálu).**



Pozn.. redakce Edice SE – 3 – Tento plán zobrazuje jeskyni tak, jak byla známa v r. 1895, kdy Tramplerův článek vyšel. Nová Ochozská chodba, Labyrint a další prostory teprve čekají na své objevení. Mezi bodem 6 a 10 není zakreslena „Povodňová chodba“ která byla v té době ucpaná, což znemožňovalo za vyšších vodních stavů vstup „Okružní chodbou“ Tu chodbu objevili a následně vyčistili teprve němečtí jeskyňáři někdy v r. 1911.



Životopisné údaje o autorovi :

Richard TRAMPLER

Narozen 13.11.1845 v Bílovci, okr. Nový Jičín ; kraj Moravskoslezský

Zemřel 16.8. 1907 v Esternbergu (Horní Rakousy)

Poznámka o autorovi textu :

Podobizna Richarda Tramplerera byla uveřejněna v :

Karel Absolon : Moravský kras, 1.díl

Praha, Academia 1970

Strana 335.

---

Zrcadleno na serveru [www.speleo.cz](http://www.speleo.cz)

a

**WWW.SPELEOZAHADY.cz**

